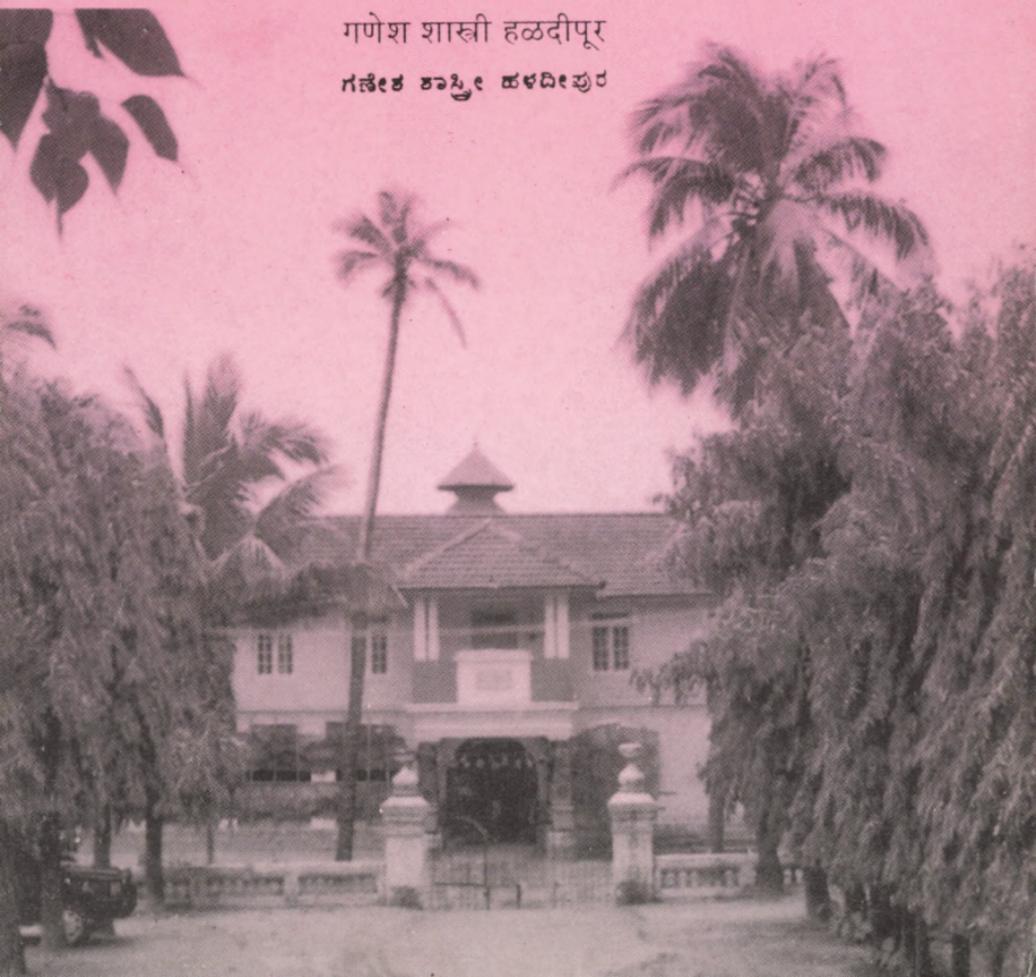


ಸಾರ್ಥಮನ್ತ್ರಪುಷ್ಪಾञ್ಜಲಿ:

ಸಾರ್ಥಮಂತ್ರ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ

ಗಣೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಹळದಿಪೂರ

ಗಣೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಹಳದೀಪುರ



P R E F A C E

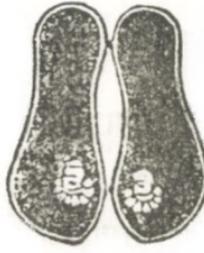
Late Ved-Haldipur Ganesh Shastriji brought out this valuable book in 1965 to commemorate the Golden Jubilee of P.P. Swami ANANDASHRAM's Ordination. Revered Shastriji gave lucid annotations for each of the Mantrapushpanjali chants in Kannada. To enhance the usefulness of the book, English and Marathi renderings too were added at that time. Later, the book was reprinted and published by Guru-Seva Yoga Centre, Goregaon. The book is still in demand, but copies have run out of stock. Hence, we are once again bringing out a reprint this year to commemorate the Fourth Anniversary of Ordination of P.P. Shrimath Sadyojat Shankarashram Swamiji. We have added a novel feature this time by giving the Mantras also in KANNADA script so that even those unfamiliar with Devanagari can benefit from this Publication.

Shri Ananth Narayan Surkund of Guru-Seva Yoga Centre, Goregaon enlisted Sarvashri Dr. Mohan S. Kalyanpur and Shri Avinash R. Mallapur as DONORS to meet the cost of this reprint. We acknowledge with heartfelt thanks for their benevolent gesture. Shri Ananth Narayan Surkund also deserves a big 'Thank you' for getting the sponsors and following up with the printers with his customary zeal and dynamism.

PRANAMS.

Devidas S. Nadkarni
Publications Sub-Committee
Santacruz, Mumbai
12 February 2001

Rs. 10 = 00



❀ अर्पणपत्रिका ❀

ॐ स्वास्ति

श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्यपदवाक्यप्रमाणपारावार

पारीणयमाद्यष्टाङ्गयोगसमुल्लसत्सान्द्रब्रह्मानन्दास्वादपरिशीलननिष्णात

विश्वगीर्वाणगणचूडामणिश्रेणिनीराजितवन्दारुजनमन्दारश्रीमद्भवानीशङ्करपादा

रविन्दद्वन्द्वोपासनावधीरिताशेषद्वन्द्वस्फुरद्वैतविभ्रान्तिसन्दोहनिखिललोकसन्तापनिरा

करिष्णूपनिषद्ब्रह्मसूत्राद्यखिलाऽद्वैतविद्यासम्भावितोद्दामबोधचन्द्रोदयालङ्कारिष्णुश्रीगो

कर्णक्षेत्रादिप्रतिष्ठापितमठसंस्थानसम्पादितशिष्यवृन्दसद्धर्मानुशासनविनोदवैभवनिष्ठा

धुरिणानादिपरम्परारूढश्रीमद्गौडपादश्रीमत्कृष्णाश्रमकरकमलसञ्जातश्रीमत्पाण्डुरङ्गा

भ्रमानुगृहीतगुरुपादपुष्करैकतानव्यानमकरन्दषट्पदायमानस्वान्तश्री

चित्रापुराधिष्ठितश्रीमदानन्दाश्रमतत्रभवद्गौड

पादयोरयंमन्त्रपुण्याञ्जलिः

सादरंसमर्प्यते

॥ अथ श्रीगुरुपादुकास्तोत्रम् ॥

श्रीगुरुपादुकाभ्यां नमः

आध्यादिभीतिद्वयभंजिकाभ्याम्
संसारतापत्रयशामिकाभ्याम् ॥
धर्मादिमोक्षान्तपुमर्थदाभ्याम्
नमोनमःश्रीगुरुपादुकाभ्याम् ॥ १ ॥

कामादिवैखिजदाहिकाभ्याम्
विवेकवैराग्यधृतिप्रदाभ्याम् ॥
मोक्षप्रदाभ्यां मुहुरर्चिताभ्याम्
नमोनमःश्रीगुरुपादुकाभ्याम् ॥ २ ॥

काषायवस्त्राङ्कितकान्तियुग्भ्याम्
रुद्राक्षदण्डादि-विभूषिताभ्याम् ॥
वेदोक्तघर्मोद्दरणेरताभ्याम्
नमोनमःश्रीगुरुपादुकाभ्याम् ॥ ३ ॥

गंगादितीर्थैरवनेजिताभ्याम्
अनन्यभक्त्यार्चितपुष्पवद्भ्याम् ॥
नीराजिताभ्यांघृतदीपजालैः
नमोनमःश्रीगुरुपादुकाभ्याम् ॥ ४ ॥

अनन्यमक्तोद्दरणेहटाभ्याम्
जाम्बूनदाब्धौत्सवपूजिताभ्याम् ॥
सदास्मरद्भक्तमनोहराभ्याम्
नमोनमःश्रीगुरुपादुकाभ्याम् ॥ ५ ॥

इति श्रीगुरुपादुका स्तोत्रं संपूर्णम्

दिनाङ्क २४-५-६५

गणेश शास्त्री हळदीपूर



हळदीपुर गणेशाने देवतार्चनांतुं मंगलार्तिनंतर अर्पण कोर्च्या उपचार-
रूप मंत्रपुष्पांजलिचें संस्कृत भाषा यानासिल्यांखातिर कर्णाटक भाषेंतुं
परिवर्तन केल्यां. चडावत लोकांक हाज्जे प्रयोजन मेळ्ळा म्हुणुं मराठींतुं
आनि इंग्लिशांतुंयि भाषांतर करैल्यां.

ह्या पुष्पांजालेंतुं संकलन केल्लेल्या मंत्रांतुं देवागेलें माहात्म्यकथन
आनि गुणानुवाद केल्ले दिस्ताति अतः हे मंत्र देवागेले स्तुतिरूप जाव्नु
आसति. शंकराचार्यानि विष्णुसहस्रनामाच्या भाष्यांतुं स्तुतिविषयांतुं-

आदरेण यथा स्तौति धनवंतं धनेच्छया ।

तथा चेद्दिश्वकर्तारं को न नुच्येत व्रंधनात् ॥

हें व्यासागेलें वचन उद्धृत केल्यां. 'मनुष्य धनाच्या आशेने कदिश
कि आदरपूर्वक धनिकागेली स्तुति कर्ता, तदिश विश्वोत्पादक परमेश्वरागेलि
स्तुति अत्यंत आदराने केल्यारि कोणु मुक्त जायशि ना?' म्हुणु ह्या
वचनाचें तात्पर्य. ईश्वरागेली स्तुति कर्तना तागेले उदात्त गुण आनि
माहात्म्य आग्गेल्या मनांतुं प्रतिबिंबित जाव्नु तागेल्या विषयांतुं विदोष
भ्रदाभक्ति आनि आदर उत्पन्न जात्ता. त्या भक्तिये अंतःकरण शुद्ध
जाव्नु क्रमेण ज्ञान आनि तन्मूलक मोक्षु प्राप्त कोर्नु घेंव्चाक आमि पात्र
जात्ताति म्हळ्ळो अभिप्राय ह्या वचनांतुं दिस्ता.

‘स्वाध्यायान्मा प्रमदः’ म्हुणु श्रुति सांग्ता. स्वाध्यायु अवश्य कोर्का म्हुणु तात्पर्यं. स्वाध्याय भ्द्व्यारि वेदाध्ययन. मुख्यतः आप्णागेस्या शाखेचें अध्ययन. आत्तं वेदाध्ययन लुप्तप्रायं जाल्ल्लिमितिं स्वकिय शाखाध्ययनाच्या नियमाचो प्रश्नो ना. खंचेयि शाखेच्या पवित्र मंत्रांचें पठण केल्यारि गौण रीतिने पुणि स्वाध्यायाचें अनुष्ठान केल्लेवारि जात्ता. हो स्वाध्यायुयि अंतःकरणाच्या शुद्धिक कारण जात्ता.

अदिश ह्या मंत्रपुष्पाञ्जलिच्या पठनानें परमेश्वरागेलीं स्तुति आनि स्वाध्यायु हीं दोन्नियि केल्लेवारां जात्ताति. अतः वैदिक धर्माभिमानि लोक ह्या पुस्तकाचें यथासाध्य प्रयोजन वेत्तिद म्हुणु विश्वासु व्यक्त कोर्नु गणेशा गेल्या अपेक्षेप्रकार बरविळि आशिर्वादरूप हे दोनि शब्द समाप्त केल्याति.

त त्स त्

स्वामी आनन्दाधरम

श्रीगुरुःशरणम् ।

सनातन वैदिक धर्मान्तर्गत विद्वान् व सत्पुरुषांनी मान्य केलेल्या अनेक सत्संप्रदायांत शिष्टपरम्परेने प्राप्त झालेली अशी आचारणीय अनेक धर्मकृत्ये असतात. इष्टदेवतेची प्रत्येक दिवशी केली जाणारी जी षोडशोपचार पूजा तिच्यांतही पंधरा उपचार समर्पण केल्यानंतर शेवटी मन्त्र-पुष्पाञ्जली म्हणून सोळावा उपचार मन्त्र म्हणून पुष्पे अर्पण करण्याचा सर्वत्र विहित व चालू आहे. त्याला देशभेदांनी भिन्नभिन्न नावे आहेत, महाराष्ट्रांत मंत्रपुष्प, व इतरत्र पुष्पाञ्जली, मन्त्रपुष्पाञ्जली अशी नावे आहेत. त्यावेळी पठन करण्याचे मन्त्रांची संख्या, स्वरूप शास्त्राभेदांनी व स्वीकृत परंपरा भेदाने भिन्नभिन्न असणे स्वाभाविक आहे. त्या मंत्रपुष्पाञ्जलि विधीचा उद्देश पूजा केलेल्या देवतेच्या अन्यत्र गुणांपैकी समाज, राष्ट्र व धर्माची अभिवृद्धी करणाऱ्या गुणांची-स्तुति करणे व ते गुण त्या देवतेच्या प्रसादाने प्राप्त व्हावेत असा असतो. व म्हणून प्रत्येक दिवशी देवतेचे पूजनाचे शेवटी हात जोडून देवतेसमोर उभे राहून मन्त्रपाठ करणे सर्वथा अत्यंत उचित आहे.

परंतु त्या मंत्रांचे पठनाबरोबर त्या मंत्राचा अर्थ व देवतेचे ध्यान जर झाले तर तो मन्त्र इष्टकार्य सिद्धी करणारा व अति प्रबल होतो यांत संदेह नाही श्रुतिनेही “वपट्कुर्वन् तां देवतां मनसा ध्यावेत्” “यदेव विद्यया करोति भद्रयोपनिषदा तदेव वीर्यवत्तरं भवति” (छान्दोग्योपनिषत्, १, १, १०) “यस्तन्नवेद किमृचा करिष्यति” इत्यादि अनेक ठिकाणी अर्थ व देवतेच्या ध्यानासहित मन्त्र पाठ करण्याचे विधान केले आहे. या श्रुतीच्या आदेशाप्रमाणे मन्त्रपुष्पाञ्जलिमन्त्राचा भावार्थ समजून जर मन्त्र पाठ झाला तर अति उत्तम अशा सुविचाराने चित्रापुर मठांतील विद्यालयाचे

अध्यक्ष वे. शा. सं. गणेशशास्त्री हळदीपूर धर्मशास्त्राचार्य यांनी मन्त्र-पुष्पाञ्जलि मन्त्राचा भावार्थ अतिशुद्ध व संक्षिप्त परंतु मुळाला व भाष्याळ न सोडतां विशद केला आहे. मी हा भावार्थ संपूर्ण ऐकला आहे व तें मला फार आवडला. यावद्दल मी त्यांना त्यांचे या कार्यावद्दल अनेक घन्यवाद देतो. व लहान लहान असे अनेक ग्रन्थ लिहून त्यांनीं समाजाची अशीच उत्कृष्ट सेवा करावी अशी सदिच्छा व्यक्त करितो. ते ह मंत्रपुष्पाञ्जलि भावार्थ ग्रन्थ कन्नड, मराठी व इंग्रजी अशा तीनही भाषेंत छापविणार असल्यामुळे अनेक लोकांचें कल्याण होईल हें निश्चित आहे.

माघ व. ३१२०२१

ता. १८-२ ६५

के २९।४१ कपिलेश्वर गल्ली,

वाराणसी नं.-१.

प्रो अनन्त शर्मा फडके,

व्या. आ. मी. ती. वे. कें. वाराणसी,

भू. पू. अध्यक्ष पुराणेतिहास विभाग,

वाराणसेय संस्कृत विश्वविद्यालय.

FOREWORD

For centuries, Man's curiosity and imagination have been his mainstays. His creativity has not been always material. Off and on, Man has thought of an Absolute, a supreme divinity. He has also personified that Absolute for purposes of worship and study.

The chief deities of Hindu religion, whether of the Vedic period (Agni, Vayu, etc.), the Brahmanic period (Brahma, Vishnu and Shiva), or the relatively modern period of the Great Epics (Rama and Krishna), are not separate distinct independent Gods but are forms or phases or manifestations of one God, one Supreme Being. All of them are connected with energy in a different way and are considered individually in order to emphasize their attitudes and qualities.

In the classic Vedic period, Man conceived of two more ideas : rituals and Mantras. The former were thought essential to inculcate a sense of discipline, very necessary for submission to the Spiritual Authority. The latter were regarded as useful for purifying the soul and leading one to the path of liberation.

A view which is popularly held is that religion and science are not compatible. This is a misconception based on the ignorance of the great unifying principle discovered by our wise forefathers. A Vaidik who analyses philosophy and probes into the origin of matter thinks like a scientist; and a scientist who makes syntheses of ideas is like an imaginative philosopher. It is this unifying principle which breaches our so-called cultural barriers.

ಶ್ರೀ ಗುರುದೇವತಾಭ್ಯೋ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸೇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದಾಂಕಿತ ಶ್ರೀಮದಾನಂದಾಶ್ರಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಸನ್ಯಾಸದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣಪೂರ್ವಕ ಧರ್ಮಪೀಠವನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಇದೇ ವೈಶಾಖ ವದ್ಯ ಅಸ್ತಮೀ ರವಿವಾರ ದಿನಾಂಕ ೨೪-೫-೧೯೬೫ಕ್ಕೆ ೫೦ ವರ್ಷ ಪೂರ್ಣಗಳಾದವು.

ಇದರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯಜನರಿಂದ ಈ ವರ್ಷದ ಆದಿಮಧ್ಯಾವ ಸಾನದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಕಳೆದ ಜನವರಿ ದಿನಾಂಕ ೩, ೧೯೬೫ ನೇ ರವಿವಾರ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿ ಪಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಅದು ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಚಿತ್ರಾಪುರ ವೈದಿಕ ಸಮಾಜದ ಪರವಾಗಿ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವಾಗ “ರಿಕ್ತಪಾಣರ್ಥಗಚ್ಛೇತ್ಸು ರಾಜಾನ್ಮಾತ್ಮಕಂ ಗುರುಮ್” ಎಂಬೀ ವಚನದಂತೆ ರಿಕ್ತಹಸ್ತದಿಂದ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲಾದ್ದರಿಂದಲೂ ವೈದಿಕರಿಗೆ ವೇದವೇ ಮುಖ್ಯ ಧನವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅದರ ಏಕದೇಶಿಯಾಗಿಯೂ ಸಾರಭೂತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು “ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ” ಎಂಬಂತೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. (ಆ ಸಮಯ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ೪೮ ಮಂತ್ರ ಪುಷ್ಪಗಳೆಂದು ಹೇಳಿತ್ತು. ಆದರೆ ದೂಧಿಯಲ್ಲಿ ೪೦ ಮಂತ್ರಗಳೇ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದರಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿವೆ.)

ಈ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಮಂತ್ರಗಳು ಕೃಷ್ಣಯಜುರ್ವೇದೀಯ ತ್ರೈಲೋದ್ಯಾ ರಣ್ಯಕದ ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲಿತವಾದಂಥವುಗಳು. ಇವುಗಳು ಸರ್ವಾಧಾರಕ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಗುಣ ನಿರ್ಗುಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವತಾರ್ಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಮಂಗಳಾರಾಧನೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ

ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯೆಂಬ ಉಪಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವು ವೈದಿಕ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದರಿಂದ ಈ ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಚಿತ್ರಾಪುರಮಠದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ತ್ರೀಮತಪ್ರಾಂಶುರಂಗಾಶ್ರಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ವೊದಲಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ತನಕ ಅದು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣವೇ ಫಲದಾಯಕವಾದರೂ “ಯೋರ್ಥಕ್ಷ ಇತ್ಸಕಲಂ ಭದ್ರಮಶ್ನತೆ ನಾಕಮೇತಿ ಜ್ಞಾನವಧೂತವಾಪ್ತಾ” ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ವೇದವಾಠವು ವಿಶೇಷಫಲದಾಯಕವೆಂದು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೂ ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಫಲಪ್ರಯೋಜನವು ಸಿಗಲೆಂಬ ಹಾರೈಕೆಯಿಂದ ಈ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಪೂರೈಸಿದೆನು.

ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರ ದಿವ್ಯ ಆಶೀರ್ವಾದಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಈ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವದ ಶುಭಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶ್ರೀಗುರುಚರಣ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಭಾಗ್ಯವು ನನ್ನ ಪೂರ್ವಸುಕೃತೋದಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಂತೂ ಕಳೆದ ದಿನಾಂಕ ೩-೧-೬೫ನೇ ರವಿವಾರ ದಿನ ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರ ದಿವ್ಯ ಆರಣಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯವಾದೆನು.

ಇನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ವಾಠಪ್ರಯೋಜನವು ಪ್ರಜಾ, ಪಶು, ಕೃಷಿಷಾಂತಿ ವಿಕಾಸಮುಖ್ಯವೆಂದು ವಾಚಕರಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆನೇಕರ ಆಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ವಿದ್ಯಾನ್ಮಹಾಜನರಿಗೆಲ್ಲ ನಾನು ಕುಂಭಾ
ಕೃತಜ್ಞನಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಮಹತ್ವದೊಡನೆ
ಆಸ್ತಿಕ ಮಹಾಶಯರಿಗೆಲ್ಲ ಸದಾಸರ್ವದಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿಗಲೆಂದೆ
ಶ್ರೀಗುರುದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಲೇಖನವನ್ನು
ಮುಗಿಸುವೆನು.

ಹಿರಾಲಿ (ಕೆನರಾ)
ವಿಶ್ವಾಸು ನೈರಾಖ ವದ್ಯ
ಅಪ್ಪಮೀ ರವಿವಾರ
ದಿನಾಂಕ ೨೪-೫-೬೫

ಗಣೇಶ ಕಾರ್ತಿಕ ಹಳದೀಪುರ

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।

गुरुस्साक्षात्परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

गुरुब्रह्मा गुरुविष्णुर्गुरुदेवो महेश्वरः ।

गुरुसाक्षात्परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

ಉಪನಯನಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿವರ್ಣಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸಂಖ್ಯಾ ಸ್ನಾನಂ ಜಪೋ ಹೋಮೋ ದೇವತಾನಾಂ ಚ ಪೂಜನಮ್ । ಆತಿಥ್ಯಂ ವೈಶ್ವದೇವಂ ಚ ಷಟ್ಕರ್ಮಾಣಿ ದಿನೇ ದಿನೇ ॥ ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿದ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತಾ ಪೂಜನವೂ ಸೇರಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಂಥ ಮೋಡತೋಪಚಾರಾದಿ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಾರತಿರೂಪ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿ ನಾಮಕ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವಾಗ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಯ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುವಂಥ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಧಾನದಂತೆ ಆ ಸಮಯ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಿ ದೇವಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳ ಧಾವಾರ್ಥವು ಭಾಷ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡುವದು.

उपनयनादि ब्राह्मसंस्कारांनी सुसंस्कृत झालेल्या ब्राह्मणादि वर्णांना उद्देश्यन विधान केलेल्या :—

“ संख्या स्नानं जपो होमो देवतानां च पूजनम् ।

आतिथ्यं वैश्वदेवं च षट्कर्माणि दिने दिने ॥

ह्या विधिवाक्यांत इष्टदेवतापूजनाचाहि समावेश झाला आहे.

अशा प्रकारच्या षोडशोपचारादि पूजाविधानांत मंगलारतीरूप उपचार समर्पण झाल्यावर मंत्रपुष्पाञ्जलिनामक उपचार समर्पण करतेवेळी, देवता-स्वरूप व माहात्म्य, इत्यादि त्या इष्टदेवतेचे गुणगौरव करणाऱ्या मंत्ररूपी पुष्पांना समर्पण करणाऱ्या, विधानाप्रमाणे विनियोग केल्या जाणाऱ्या, “सहस्रश्रीर्षि देवं” इत्यादि मंत्रांचा भावार्थ भाष्यानुसार येणेंप्रमाणें केला जातो.

Among the various religious duties prescribed for the Brahmins who have been initiated with the Upanayan Sanskar, etc. the worship of a personal God, thereby meaning God with form is also incorporated. After the sixteen forms of oblations (पोडशोपचार) have been concluded with the मंगलारती, vedic hymns such as सहस्रशीर्षे देवं etc. in praise of the various attributes of God are recited.

The meaning of the mantras according to Bhashyakars is as follows:

ॐ सहस्र शीर्षे देवं विश्वाक्षीं विश्वशंभुवम् ।

विश्वं नारायणं देवमक्षरं परमं पदम् ॥ १ ॥

ಓಂ ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷಂ ದೇವಂ ವಿಶ್ವಾಕ್ಷಂ ವಿಶ್ವಶಂಭುವಮ್ ।

ವಿಶ್ವಂ ನಾರಾಯಣಂ ದೇವಮಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ಪದಮ್ ॥೧॥

ಈ ಮಂತ್ರವು ಕೃಷ್ಣ ಯಜುರ್ವೇದಿಯ ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕದ ದಶಮ ಪ್ರವಾಹ ಕದಲ್ಲಿಯ ಹೆನ್ನೊಂದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರದ ಪೂರ್ವಾನುವಾಹದ ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೂಜಕನು ತನ್ನ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಮಹೇಶ್ವರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:—

ಅಗ್ನಿಮೀಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಣವಾತ್ಮಕವಾದ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವು ಧ್ಯಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣವಾದ ಅವ್ಯಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೋ ಅಂಥ ಪ್ರಣವದ ಅವಯವಗಳಾದ ಅಕಾರ, ಉಕಾರ, ಮಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿರಾಟ್, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ, ಅವ್ಯಾಕೃತವೆಂಬ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ವಿರಾಟ್ ರೂಪವೆಂಬ ಅಕಾರವನ್ನು ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭರೂಪೀ ಉಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾದ ಮಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ಮಾಡಬೇಕು

हा मंत्र कृष्ण-यजुर्वेदीय तैतिरीयारण्यकांतील दशम प्रपाठकाच्या ११ व्या अनुवाकांत आला आहे. हा मंत्राच्या पूर्वानुवाकाच्या शेवटच्या मंत्रांत पूजकाने आपल्या हृदयकमलांत उपास्य देवता-रूप महेश्वराचे

(इष्टदेवनेचे) यथार्थ स्वरूप समजून घ्यावे, असे प्रतिपादिले आहे. ते कसे म्हणजे "ॐ अग्निमीळे" इत्यादि वेदमंत्रांच्या उपक्रमांच्या आरंभी उच्चार केले जाणारे प्रणवात्मक जे स्वरूप ध्यान करतेवेळी जगत्कारणभूत अव्याकृतांत लीन होत असते अशा त्या प्रणवाचे अवयव असलेले अ-कार, उ-कार व म-कार वाच्य त्रिराट हिरण्यगर्भ व अव्याकृत तत्वांचे चिंतन करून त्रिराटरूपी अ-काराला हिरण्यगर्भरूपी उ-कारांत विलीन करून, मूल प्रकृतीरूप म-कारांत अनुक्रमाने विलीन करावे.

ಈ ಸಂಯೋಗ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲೀನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಣವದ ಚತುರ್ಥ ಮಾತ್ರಾತ್ಮಕ ಬಿಂದುರೂಪವಾದ ನಾದದ್ವಾರಾ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಲ್ಪಡ ತಕ್ಕನೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಮಹೇಶ್ವರಪದವಾಚ್ಯ ದೇವತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಯೋ ವೇದಾದೌ ಸ್ವರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವೇದಾಂತೇ ಚ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ । ತಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತೀಲೀನಸ್ಯ ಯಃ ಪರಃ ಸ ಮಹೇಶ್ವರಃ ಎಂದು ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹೇಶ್ವರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾದಿ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಈ ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೊಗಳುತ್ತವೆ.

याप्रमाणें अव्याकृतरूप प्रकृतींत विलीन झालेल्या प्रणवाचा चतुर्थ-मात्रात्मक विंदुरूपनादमार्गाने अनुसंधान केला जाणारा, उत्कृष्ट अहलेला महेश्वरपदवाच्य, म्हणून

यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते च प्रतिष्ठितः ।
तस्य प्रकृतिलीनस्य यः परः स महेश्वरः ॥

ಯೋ ವೇದಾದೌ ಸ್ವರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವೇದಾಂತೇ ಚ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ ।
ತಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತೀಲೀನಸ್ಯ ಯಃ ಪರಃ ಸ ಮಹೇಶ್ವರಃ ॥

ಛಾ ಮंत्रांत वर्णन केल्याप्रमाणें समजून घ्यावा.

त्याप्रमाणे वर्णन केलेल्या महेश्वराचें माहात्म्यादि गुणगौरव पूर्वोक्त " सहस्रशीर्षं.....परमं पदम् ॥ इत्यादि मंत्रांत सावेस्तर गायिले आहेत.

ಅಖಿಲ ಜಗದಾತ್ಮಕನಾದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಮಹೇಶ್ವರನ ದೇಹವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ದೇವತೀಯಜಮನುಷ್ಯಾದಿ ಅನಂತ

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮಸ್ತ ಮಸ್ತಕಗಳೇ ಈ ಮಹೇಶ್ವರನ ಮಸ್ತಕಗಳಾಗಿರುವದ ರಿಂದ ಅಪರಮಿತ ಶಿರಸ್ಥನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಯಾವತ್ತೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಆತನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾಗಿರುವವರಿಂದ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಸಮಸ್ತ ಸುಖಕ್ಕೂ ಕಾರಣನಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿಶ್ವ ಶಂಭುರೂಪಿಯಾಗಿಯೂ ಹಾಗೂ ಆದೋಷಿತವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನದ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಪ್ರಥಿವ್ಯಾದಿ ಪಂಚ-ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ರೂಪದಿಂದಿರುವ ಮೂಲಕ ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇವನೇ ಇಂದ್ರಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ದೇವಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ನಾಶವಿಲ್ಲ ದವನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತ ನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಉಪಿಸಬೇಕು. || ೧ ||

अखिल जगदात्मक असलेला विराट पुरुष हाच पूर्वोक्त महेश्वराचा देह असल्यामुळे देव तिर्यक् मनुष्यादि अनंत प्राणिमात्रांची समस्त मस्तकेच त्या महेश्वराची मस्तके असल्याने अपरिमित शिरस्क होऊन; तसेच सकल प्राणिमात्रांचा इंद्रियगण हा त्याचाच इंद्रियगण असल्यामुळे सहस्राक्ष असून, जगाच्या समस्त सुखाला कारणीभूत असल्यामुळे विश्वशंभुरूपी, तसेच ह्या आरोपित जगताला अधिष्ठानाखेरीज निराळे अस्तित्व नसल्याने विश्वात्मक व जगताला कारणीभूत पृथिव्यादि पंचभूतांत अधिष्ठानरूपाने असल्यामुळे नारायणस्वरूप असा, हाच महेश्वर (इष्टदेव) इंद्रादि देवता- रूपाने असल्यामुळे देवस्वरूपी, तसेच नाशरहित, सर्वोत्कृष्ट व शान्यांना प्राप्य असलेल्या अशा महेश्वराच्या स्वरूपाचे चिंतन करावे. || १ ||

This mantra appears in the XI अनुवाक of the X chapter of तैतिरीयारण्यक of कृष्ण यजुर्वेद. If the meaning of the last mantra of the previous अनुवाक is understood, the idea of invoking the personal God in the heart of the worshipper is justified. It is described thus: That form of Mono-syllable (प्रणव) "ॐ" which is uttered in the beginning of

every mantra and gets equated with the causal unmanifest form, is conceived of as possessing अकार, उकार, मकार, as its parts in pronouncing; these are to be identified with gross (विराट) subtle (हिरण्यगर्भ) and unmanifest (अव्याकृत) or causal forms, and the gross representing अकार of विराट is to be merged with the subtle उकार of हिरण्यगर्भ and then finally to merge it in unmanifest मकार (cosmic nature).

After the merging of the totality of elements in the unmanifest causal nature, the fourth part of the प्रणव identical with the त्रिंद् forms the last phase through which the Omniscient महेश्वर is realised as described in the mantra:

यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते च प्रतिष्ठितः ।

तस्य प्रकृतिलीनस्य यः परः स महेश्वरः ॥

Further, the description of the Lord and His attributes is contained in the aforesaid mantras सहस्रशीर्षे etc.

It is to be inferred that He is to be propitiated as महेश्वर, one possessing the endless universal form (विराट पुरुष) as His gross body (सहस्राक्ष) because of His possessing senses of all sentient beings as His senses, विश्वशामु because He confers all happiness to the worlds, विश्वात्मक for He is the substratum for the existence of all in the universe and forms the cosmic energy in all the five elements as Narayan (नारायण), देवस्वरूप for He appears as इंद्र, वायु, वरुण etc., and finally indestructible, supreme and knowable to the illumined.

विश्वतः परमात्रित्यं विश्वं नारायणं हरिम् ।

विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति ॥ २ ॥

ॐ शतः परमात्मैकं ॐ शतं नारायणं हरिम् ।

ॐ शतमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति ॥ १ ॥

೦೧೨ ಅನೇ ಮಂತ್ರದ ಛಾಂದೋದ್ಯಮಃ— ಜಡವಾದ ಯಾವತ್ತೂ ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ಉಕ್ಕುಷ್ಟನಾದ, ಶ್ರೀಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಶರಹಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ

ನಿಕ್ಕನಾಗಿರುವ, ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ವಿಶ್ವರೂಪಿಯಾದ, ಕೃಪಿ ವ್ಯಾಧಿ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣ ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪನಾದ, ಪಾಪ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹರಿಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿರುವ, ಅಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಡಾತ್ಮಕನಾಗಿ ಜಗದ್ರೂಪದಿಂದ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೈತನ್ಯರೂಪಿಯಾದ ಮಹೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಲೀಲಾರೂಪಿ ವ್ಯವಹಾರದ ನಿರ್ವಹದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. || ೨ ||

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅಚೇತನ ಜಗತ್ತಾಹನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಅಸಲೇಲಾ, ತ್ರಿಕಾಲಾಂತರೈ ನಾಶರಹಿತ ಅಸಲ್ಯಾಕಾರಣಾನಿ 'ನಿಲ್ಯ' ಮ್ಹಣವಿಣಾರಾ, ಸರ್ವಾತ್ಮಕ ಅಸಲ್ಯಾಮುಡೆ ವಿಶ್ವರೂಪಿ ಮ್ಹಣವಿಣಾರಾ, ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಪಂಚಭೂತಾಂತ ವಾಸ ಕರೀತ ಅಸಲ್ಯಾಮುಡೆ ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪ ಮ್ಹಣವಿಣಾರಾ ಪಾಪ ಆಣಿ ಅಜ್ಞಾನ ಹರಣ ಕರಣಾರಾ ಮ್ಹಣೂನ ಹರಿ- ಸ್ವರೂಪ ಮ್ಹಣವಿಣಾರಾ, ಅಜ್ಞಾನದೃಶ್ಯಾ ಜಡಾತ್ಮಕ ಅಯನ ಜಗದ್ರೂಪಾನೆ ದಾಖವೂನ ಖೆತ ಅಸಲ್ಯಾ ತರೀ ಜ್ಞಾನದೃಶ್ಯಾ ಚೈತನ್ಯರೂಪಿ ಮಹೇಶ್ವರ ಆಪಲ್ಯಾ ಲೀಲಾರೂಪಿ ವ್ಯವಹಾರಾಚ್ಯಾ ನಿರ್ವಾಹಾಸಾಠಿ ಹ್ಯಾ ಜಗಾಚಾ ಆಶ್ರಯ ಖೆತೂನ ರಾಹಿಲಾ ಆಹಿ || ೨ ||

In this second mantra He is described as the living force greater than the gross Universe, indestructible beyond Time factor (ನಿಲ್ಯ), being the soul of all as ವಿಶ್ವರೂಪಿ, living in five elements as ನಾರಾಯಣ, annihilator of sins (ಪಾಪ), and ignorance as ಹರಿ, and as ಜಡಾತ್ಮಕ under the veil of ignorance, He manifests Himself in the form of the universe and yet, in reality, is the conscious force which revels in the Universe created by Himself. -/2/-

ಪಾತಿ ವಿಶ್ವಸ್ಯಾತ್ಮೇಶ್ವರೈ ಶಾಶ್ವತ ೫ ಶಿವಮಚ್ಯುತಮ್ ।
ನಾರಾಯಣಂ ಮಹಾಜ್ಞೇಯಂ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಪರಾಯಣಮ್ ॥ ೩ ॥

ಪತಿಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯಾತ್ಮೇಶ್ವರಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಶಿವಮಚ್ಯುತಮ್ ।

ನಾರಾಯಣಂ ಮಹಾಜ್ಞೇಯಂ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಪರಾಯಣಮ್ ॥
ಎಂಬ ೩ನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥ :- ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಶ್ವರನಾಗಿರುವ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಇರೋಣದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತನಾಗಿರುವ ಹರಮ ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಶಿವಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ

ದುವ, ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗದರಿಂದ ಅಚ್ಚುತ
ನಾಗಿರುವ, ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಪಂಚ-ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣ
ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ, ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ
ನಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಮಜ್ಞೇಯನಾಗಿರುವ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನರೂಪ
ದಿಂದಿದ್ದು ಅಭೇದಾತ್ಮಕನಾಗಿರುವ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕನಾಗಿರುವ ಮತ್ತು
ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಆಧಾರರೂಪದಿಂದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪರಾಯಣ
ನಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಾನೆ. || ೩ ||

ಭಾವಾರ್ಥ :— ಪ್ರಾಣ್ಯಾನಾ ನಿಯಾಮಕ ಅಸಲ್ಯಾಮುಲೈ ಇಶ್ವರ ಅಸುನ, ಸದಾ
ಸರ್ವದಾ ಅಸಣಾರಾ ಅಸಲ್ಯಾನುಲೈ ಶಾಶ್ವತ ಮ್ಹಣವಿಣಾರಾ, ಪರಮಮಂಗಲತ್ವರೂಪಿ
ಅಸಲ್ಯಾನೆ ಶಿವಸ್ವರೂಪ ಅಸಲೇಲಾ, ಆಪಲ್ಯಾ ಸ್ವಭಾವಾಂತ ಕಥಿಹಿ ನ ಬದಲಣಾರಾ
ಮ್ಹಣುನ ಅಚ್ಯುತ, ಪೃಥಿವ್ಯಾಡಿ ಪಂಚಭೂತಾಂತ ವಾಸ ಕರೀತ ಅಸಲ್ಯಾಕಾರಣಾನೆ
ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪ, ಸಮಜ್ನುನ ಷೇತಲ್ಯಾ ಜಾಣಾನ್ಯಾ ತತ್ವಾಮ್ಹಯೈ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಸಲ್ಯಾಕಾರಣಾನೆ
ಪರಮಜ್ಞೇಯ; ಜಗತಾಲಾ ಉಪಾದಾನರೂಪಾನೆ ಅಸುನ ಅಭೇದಾತ್ಮಕ ಅಸಲ್ಯಾನೆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕ,
ತಸೇಚ ಜಗತಾಲಾ ಉತ್ಕೃಷ್ಠ ಆಧಾರರೂಪ ಅಸಲ್ಯಾನೆ ಪರಾಯಣರೂಪ ಅಸಾ ಇ
ಮಹೇಶ್ವರ ಆಹೇ.

He is Ishwara, for He ordains and rules all sentient,
ಶಾಶ್ವತ because He has an endless existence, ಶಿವಮ್ because
He is the holiest, ಅಚ್ಯುತ because He is immutable in nature,
ನಾರಾಯಣ because He lives as the conscious force in the
five elements such as Earth, Water, Fire, Air and Space,
ಪರಮಜ್ಞೇಯ because He is the supreme goal of knowledge,
ವಿಶ್ವಾತ್ಮಮ್ because without Him the world has no existence
and as such indivisible and finally as ಪರಾಯಣ because of
His being the supreme substratum. -/3/-

ನಾರಾಯಣಪರೋ ಜ್ಯೋತಿರಾತ್ಮಾ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ ।

ನಾರಾಯಣಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಂ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ ।

ನಾರಾಯಣಪರೋ ಧ್ಯಾತಾ ಧ್ಯಾನಂ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ ॥ ೪ ॥

manner, the Omni-present principle described as the supreme conscious cosmic principle in Vedanta, is also the same Narayan. The one who meditates, gifted with a mind devoid of inertia (जाड्यरहित) and is supreme and righteous aspirant of Vedanta, the act of meditation of an introvert, and, an enemy of the morally decrepit is also Narayan. It is to be inferred that such a Narayan is to be propitiated. -/4/-

यच्च किञ्चिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा ।

अन्तर्विहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ॥५॥

ಯಚ್ಚ ಕಿಂಚಿಜ್ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಶ್ರೂಯತೇಽಪಿ ವಾ ।

ಅಂತರ್ವಿಹಿಶ್ಚ ತತ್ಸರ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ಥಿತಃ ॥೫॥

ಎಂಬ ಶನೀ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥವು:—ಕಟಕಕುಂಡಲಾದ್ಯಾಭರಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾದಾನಕಾರಣವಾದ ಸುವರ್ಣವು ಒಳ ಹೊರಗೂ ಹ್ಯಾಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೋ ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರ್ಪಡುವ ಮತ್ತು ಅನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಕೇಳಿರುವ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವತ್ತೂ ಘಟವಹಾದಿ ಪವಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಒಳ-ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದು ತಾನೆ. ॥ ೫ ॥

भावार्थः— इटककुंडलादि आभरणांना उपादान असलेले द्रवणं ज्याप्रमाणे अंतर्बाह्य व्यापून राहाते तद्वत् चक्षु श्रोत्रादि सर्व इंद्रियानां गम्य असणाऱ्या ह्या जगांतील घटपटादि समस्त पदार्थांत श्रीमन्नारायण अंतर्बाह्य व्यापून राहिला आहे ॥ ५ ॥

Just as gold is the main content internally and externally of all the ornaments such as bangles, earrings, etc., श्रीमन्नारायण also pervades the whole Universe, manifest and unmanifest, both the witnessed and the heard of alike. -/5/-

अनन्तमव्ययं कृत्वि ५ समुद्रैऽतं विश्वशम्भुवम् ।

पद्मकोशप्रतीकाशु ५ हृदयं चाप्यधोमुखम् ॥ ६ ॥

अनन्तगुणवैश्यां कवि सन्मुद्र्येऽन्तं विश्वशंभुवम् ।

प्रदुःखोत्प्रेक्षितेशं हृदयं चाप्यधोऽमुखम् ॥

ಎಂಬ ಓನೇ ಮುಕ್ತವ ನಾರಾಂಶವು — ಈ ಮುಕ್ತವ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ತಾತ್ಪ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಆತನ ಉಪಶಾಂತವು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ದೇಶ ಕಾಲಾದಿ ಪರಿಚ್ಛೇದರಹಿತನಾಗಿ ಅನಂತನಾಗುವ, ವಿನಾಶರಹಿತನಾಗುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅನನ್ಯನಾಗುವ, ಚಿದ್ರೂಪನಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕವಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ, ಅತಿಬಾಹುಲ್ಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸಾರ ದಲ್ಲಿ ಅವಸಾನರೂಪದವನಾಗಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರಮುಖದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗುವ, ಉದ್ಧಾರಭಿಮುಖವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ ಲೌಕಿಕ ಕಮಲದ ಮೊಕೆಯಂತೆ ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಹೃದಯ ಕಮಲಮುಕುಲದ ಮಧ್ಯಭಾಗವೆಂದಿರುವ, ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. || ೬ ||

भावार्थ :—या मंत्राच्या पूर्वांशेत श्रीमन्नारायणाचे तात्त्विकस्वरूप संक्षेपाने विवरण करून उतरार्थांत त्याचे उपस्थान सांगितलेले आहे. देश-कालादि परिच्छेदरहित असल्याने अनंत अशा, विनाशरहित असल्यामुळे अव्यय अशा, चिद्रूप होऊन सर्वत्र असल्यामुळे कविस्वरूप असलेल्या, बृहद्द्रुपी समुद्रासारख्या संसारांत अवसानरूपाने असलेल्या, सर्व संसार-सुखाच्या उत्पत्तीस कारण असलेल्या, आणि ऊर्ध्वाभिमुख होऊन शोभणाऱ्या प्रत्यक्ष कमलाच्या कळीप्रमाणे अधोमुख होऊन शोभणाऱ्या, अलौकिक अशा विकसित हृदयकमलकळीच्या मध्यभागाप्रमाणे असणाऱ्या श्रीमन्नारायणाचे स्वरूपध्यान करीत उपासना करावी || ६ ||

In the first half of this mantra the essential nature of श्रीमन्नारायण is described briefly, whereas in the latter half the method of contemplation is prescribed. He is to be meditated over as the endless, beyond Time, space and causality, indestructible and unchangeable, supreme intelligence and consciousness and as such, a mine of knowledge.

one who remains even after the annihilation of all Universe which is vast like an ocean, yet which is the causal factor of all the happiness and joy, like an up-turned lotus-bud visible to the naked eye, but which is conceived of as being in the centre of the heart facing downwards. -/6/-

अधो निष्ठा वितस्त्यान्ते नाभ्यामुपरि तिष्ठति ।
ज्वालमालाकुलं भाति विश्वस्यायतनं महत् ॥७॥

ಅಧೋ ನಿಷ್ಠಾ ವಿತಸ್ತ್ಯಾನ್ತೇ ನಾಭ್ಯಾಮುಪರಿ ತಿಷ್ಠತಿ ।

ಜ್ವಾಲಮಾಲಾಕುಲಂ ಭಾತಿ ವಿಶ್ವಸ್ಯಾಯತನಂ ಮಹತ್ ॥೭॥

ಎಂಬ ೭ ನೇ ಮಂತ್ರವ ಭಾವಾರ್ಥವು :- ಗ್ರೀವಾಬಂಧದ ಅರ್ಧಾಕ್ಷರ ಕೊರಳಿನ ಸಂಧಿ ಭಾಗದ ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲ ಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಕೆಳಗಡೆ ಹೃದಯವು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಅಧೋಮುಖವಾದ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಸಕಲಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೂ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಪರಂಪರೆಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ವರೂಪಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಹೊಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ॥ ೭ ॥

भावार्थः—ग्रीवाबंध ग्णजे गळ्याच्या संधीभागापासून, खाली बारा अंगुळी अंतरावर हृदयाच्या मध्यभागी असलेल्या पूर्वोक्त अधोमुख हृदयकमलांत एकल ब्रह्माण्डाला आधारभूत व प्रकाशपरंपरायुक्त असलेल्या परब्रह्मतत्वरूपी श्रीमन्नारायण प्रकाशमान होतो ॥ ७ ॥

Shriman Narayan as the supporter of the whole Universe, shines as the effulgent light in the aforesaid lotus of the heart existing in the region of the sternum, indicated by the measure of 12 fingers from the base of the throat downwards. -/7/-

सन्ततं शिलामिस्तु लम्बत्या कोशुसन्निभम् ।
तस्यान्ते सुपिरं सूक्ष्मं तस्मिन्त्सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥८॥

ಸನ್ನತಂ ಶಿಲಾಮಿಸ್ತು ಲಮ್ಪತಾ ಕೋಶಸ್ನಭಮ್ ।

ತಸ್ಯಾನ್ತೇ ಸುಷಿರಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ತಸ್ಮಿನ್ನವ್ಯವಂ ಪ್ರತಿಚ್ಛಿದಮ್ ॥

ಎಂಬ ಲನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥವು:- ೧೦೧ ನಾಡಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಹೃದಯಕಮಲದ ಮೊಕೆಯು ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವದಷ್ಟೇ! ಆದರೆ ಸಮೀಪವೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿರೂವ ಛಿದ್ರವಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಸ್ಥಿರವಾದ್ದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಮೂಲಕ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆ ರಂಧ್ರವೇ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾಗಿರುವದು. ॥ ೮ ॥

ಭಾವಾರ್ಥ :- ೧೦೧ ನಾಡಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಪ್ತ ಅಸಲೇಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಹೃದಯಕಮಲ-ಕಲಿಕಾ ಅಧೋಮುಖ ಹೊಜನ ಲೋಕತ ಅಸತೇ. ತಿಚ್ಯಾಜವಲಚ ಸೂಕ್ಷಮ ಅಸಲೇಲೆ ಸುಪ್ರಗ್ರಾ ನಾಡಿರೂಪ ಛಿದ್ರ ಅಯನ :ಯಾಂತ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಸ್ಥಿರ ಜ್ಞಾಲ್ಯಾಸ ಸಕಲ ಜಗತಾಲಾ ಆಧಾರಭೂತ ಅಸಲೇಲೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮತವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಹೊತ ಅಸಲ್ಯಾಮುಲೆ ಸಕಲ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಲಾ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ರಂಧ್ರಚ ಆಶ್ರಯಭೂತ ಹೊಜನ ಅಸತೆ ॥ ೮ ॥

The lotus bud situated in the region of the heart with its 101 Nadis is pointing downwards. (Here the Nadis are called yoganadis and are not to be confused with nerves known to medical science. The 101 Nadis are conduits of vital force). Near this is situated the Sushumna Nadi piercing through which, the mind, with all its thought waves stilled, becomes calm and centred. It is in the cavity of this Sushumna that the Supreme Brahma is expressive as the basis of the whole Universe. -/8/-

ತಸ್ಯ ಮಧ್ಯೆ ಮಹಾನಗ್ನಿವಿಶ್ವಾರ್ಥಿವಿಶ್ವತೋಮುಖಃ ।

ಸೋಽಗ್ರಭೂಗ್ನಿಭಜಂತಿಛಿದ್ರಾಹಾರಮಜ್ಜರಃ ಕ್ವಿಃ ॥

ತಿರ್ಯಗ್ನುರ್ಧ್ವಮಧಃಶಾಶ್ವಿ ರಶ್ಮಯಸ್ತಸ್ಯ ಸಂತತಾ ॥ ೯ ॥

ತಸ್ತು ಮಧ್ಯೇ ಮಹಾನಗ್ನಿವಿಶ್ವಾರ್ಚಿವಿಶ್ವತೋಮುಖಿಃ ।

ಸೋಽಗ್ರಭುಗ್ನಿಭಜನ್ತಿಷ್ಟನ್ನಾಹಾರಮಜರಃ ಕವಿಃ ॥

ತ್ರಿಯಗೂರ್ಧ್ವಮಧಃಶಾಯಿ ರಶ್ಮಯಸ್ತಸ್ಯ ಸಂತತಾ ॥೯॥

ಎಂಬ ಒಂದೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥವು:- ಆ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಮತ್ತು ಆ ಜ್ವಾಲಾರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವ ತೋಭಿಮುಖಿಯಾಗಿರುವ ಪ್ರೌಢವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಆವಾಸ ಮಾಡಿರುತ್ತಿದ್ದು ತನ್ನ ಮುಂದುಗಡೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವಂಥವನಾಗಿ ತಾನು ಉಪಭುಕ್ತ ಆಹಾರವನ್ನು ಶರೀರದ ಎಲ್ಲಾ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹಂಚಿ ಕೊಡುತ್ತ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಜೀರ್ಣನಾಗದೆ ಅಜರನಾಗುವದರಿಂದಲೇ ಕುಶಲನಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತು ಶರೀರ ಉರ್ಧ್ವಾರ್ಧೋಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಗೂ ವಕ್ರಾನುವಕ್ರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಹಬ್ಬಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಗಳಾದ ಶರೀರಗಳುಳ್ಳಂಥವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೯ ॥

ಭಾವಾರ್ಥ :-—ತಯಾ ಶುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಚ್ಯಾ ಮಧ್ಯಭಾಗೀ ಅನಂತ ಜ್ವಾಲಾಯುಕ್ತ ಅಗ್ನಿ ತಯಾ ಜ್ವಾಲಾರೂಪಾನೇ ಸರ್ವತೋಭಿಮುಖಾನೇ ಪ್ರೌಢ ಅಸಾ ಅಗ್ನಿ ವಾಸ ಕರೀತ ಅದ್ವನ ಆಪತ್ಯಾಸಮೋರ ಪ್ರಾಪ್ತ ಜ್ಞಾಲೇಲೈ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿ ಅನ್ನ ಸೇವನ ಕರೀತ ರಾಹ್ನ ಅದ್ವನ ಉಪಭುಕ್ತ ಆಹಾರಾಲಾ ಶರೀರಾಚ್ಯಾ ಸರ್ವ ಅವಯವಾಂತ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರ ವಾದ್ವನ ದೇಶ ಅದ್ವನ ಸ್ವತಃ ಜೀರ್ಣ ನ ಹೊತಾ ಅಜರ ಹೊಜನ ಅಸತ್ಯಾಮುಲೈ ಕುಶಲ ಅದ್ವನ, ಶರೀರಾಚ್ಯಾ ಊರ್ವ ವ ಅಧೋಭಾಗಾತ ತಸೇಚ ವಕ್ರಾನುವಕ್ರಭಾಗಾಸಹ ವ್ಯವ್ಹನ ರಾಹಿಲೈಲ್ಯಾ ಸರ್ವವ್ಯಾಪೀ ಕಿರಣಾನೀ ಯುಕ್ತ ಅಸಾ ಆಹೇ ॥ ೯ ॥

The Shushumna Nadi is said to be having in it the effulgent fire projecting in all directions and consuming fuel in the form of food and helping the assimilation by the entire body with its limbs and their needs, and yet never diminishing nor dwindling, thus being active spreading its all-pervasive rays in the whole body in all manner, perpendicularly, horizontally, etc. -/9/-

सन्तापयति खं देहमापादतलमस्तंगः ।

तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा व्यवस्थितः ॥१०॥

सन्तापयति स्यं देहमापादतलमस्तंगः ।

तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा व्यवस्थितः ॥१०॥

ಎಂಬ ಗಂನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು:— ಆ ಅಗ್ನಿಯು ಪಾದತಲ
ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಮಸ್ತಕ ಸರ್ಯಂತ ಸಕಲ ದೇಹವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ
ಸಂತಾಪಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇಂಥ ಜ್ವಾಲಾವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಸಕಲ ದೇಹದಲ್ಲಿ
ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಆ ಅಗ್ನಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸುಷು-
ಮ್ನಾನಾಡಿಯ ನಾಲದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರದ ತನಕ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ
ರುವ ವಿಶೇಷವಾದ ವಕ್ಷುಶಿಖೆಯು ಇರುವದು. ॥ ೧೦ ॥

भावार्थ :— तो अग्नि पायाच्या तळव्यापासून आमस्तक संपूर्ण देहच
सदासर्वदा उष्णता देत असतो. अशा ज्वालाविशेषाने संपूर्ण देहांत व्यत
होऊन राहिलेल्या त्या अग्नीच्या मध्यभागी अतिसूक्ष्म असलेल्या सुष्ठु
नाडीच्या नालाच्या मध्यभागाहून ब्रह्मरंध्रापर्यंत व्यापून राहिलेली विशेष-
रूपाची बन्दिशिखा राहते ॥ १० ॥

This fire (अग्नि) keeps the whole body warm from head to foot. The same fire which pervades the whole body also has a subtle tip of the flame existing in the conduit of Sushumna reaching the ब्रह्मरंध्र (anterior fontanelle). -/10/-

नीलतीयदमध्यस्थाद्विद्युल्लेखेव भास्वरा ।

नीवारशूकवत्तन्वी पीताभास्वत्यणूपमा ॥ ११ ॥

ನೀಲತೋಯದಮಧ್ಯಸ್ಥಾದ್ವಿದ್ಯುಲ್ಲೇಖೇವ ಭಾಸ್ವರಾ ।

ನೀವಾರಶೂಕವತ್ತನ್ವೀ ಪೀತಾಭಾಸ್ವತ್ಯಣೂಪಮಾ ॥೧೧॥

ಎಂಬ ೧೧ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥ :- ಆ ವಕ್ಷು ಶಿಖೆಯು ನೀಲವರ್ಣದ ಮೇಘಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿವೆಂದು ಹೊಳೆಯುವ ಮಿಂಚಿನ ರೇಖೆಯಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ನೀವಾರಬೇಜದ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಚುಂಗಿನಂತೆ, ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೂ ಪೀತವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಅಣುರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವದು. || ೧೧ ||

ಭಾವಾರ್ಥ :- ती वहिदशिका नीलवर्णं मेघांच्या मध्यभागी झळकणाऱ्या विजेच्या रेषेप्रमाणे कांतियुक्त व नीवार बीजाच्या अग्रभागी राहणाऱ्या कुमराप्रमाणे अतिसूक्ष्म असून पीतवर्णं व कांतियुक्त असून अणुरूप आहे || ११ ||

That tip of the flame is like a dazzling streak of lightning in the midst of dark clouds (नीलमेव) and subtle like the filaments of the नीवार बीज, yellow in colour glowing and atomic in nature. -/11/-

तस्याः शिखाया मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः

स ब्रह्म स शिवः स हरिः सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट् १२

ತಸ್ಯಾಃ ಶಿಖಾಯಾ ಮಧ್ಯೇ ಪರಮಾತ್ಮಾ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ಸ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ ಶಿವಃ ಸ ಹರಿಃ ಸೇಂದ್ರಃ ಸೋಽಕ್ಷರಃ ಪರಮಃ

ಸ್ವರಾಟ್ ||೧೨||

ಎಂಬ ೧೨ನೇ ಮಂತ್ರದ ಸಾರಾಂಶ :- ಆ ವಕ್ಷು ಶಿಖೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪೀ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಾಭಾವದ ವಕ್ಷು ಶಿಖಾಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವಂಥವನಾದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಿವಾತನು ಅಲ್ಪನಲ್ಲ, ಕಿಂತು ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆತನೇ ಚತುರ್ಮುಖನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಗೌರಿಪತಿಯಾದ ಶಿವನೂ, ಇಂದಿರಾಪತಿಯಾದ ಹರಿಯೂ, ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನೂ, ಆತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದು ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗಿ ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ

ಯಾಗಿಯವ ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷನು ಆತನೇ ಸರಿ. ಹಾಗೂ ಮಾಯಾರಹಿತನಾಗಿ ಶುದ್ಧಚಿದ್ರೂಪ ಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆತನೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಯಾ ಪರತಂತ್ರನಾಗದೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನಾಗಿರುವ ಸ್ವರಾಡ್ಯಪಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ನನ್ನು ಗಹಪ್ರತೀರ್ಷಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದವನನ್ನಾಗಿಯೂ ಪದ್ಮ ಕೋಶಪ್ರತೀಕಾಶಾದಿ ಸ್ವರೂಪದವನನ್ನಾಗಿಯೂ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು || ೧೨ ||

ಮಾರ್ಕ :— ತ್ಯಾ ವನ್ಹಿಶಿಖೇಚ್ಯಾ ಮಧ್ಯಭಾಗಾಂತ ಜಗತ್ಕಾರಣಿಭೂತ ಶ್ರೀಮ-
ನ್ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮಾ ವಿಶೇಷೈಕರೂಪ ವಾಸ ಕರೂಪ ರಾಹಿಲ್ಯ ಆಹೇ. ತೊ ಉಪಾ-
ಕಾಂಸಾಠಿ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಶಾ ವನ್ಹಿಶಿಖೇಚ್ಯಾ ಮಧ್ಯಭಾಗಾಂತ ರಾಹಣಾರಾ ಅಸ್ಮನ ದೇರ್ಲಿಲ್ಯ
ಸ್ವರೂಪತಃ ತೊ ತ್ಯಾಪ್ರಮಾಣೇ ಸಂಕುಚಿತ ನಾಹಿ ಕ್ವಿತ್ವ ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕ ಅಸಲ್ಯಾಮುಕ್ತೇ ತೊಚ
ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮಾ, ಗೂರೂಪತೀ ಶಿವ, ತಸೇಚ ಇಂದಿರಾಪತಿ ಹರಿ, ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತೀ ಇಂದ್ರ
ಅಸ್ಮನ ಜಗತಾಸ ಕಾರಣಿಭೂತ ಹೊಜನ ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊಸ್ತಾತಾ ಸರ್ವಾತಯಾಂಶಿ
ಅಸಲೇಲಾ ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷಹಿ ತೊಚ ಆಹೇ. ತಸೇಚ ಮಾಯಾರಹಿತ ಶುದ್ಧ ಚಿದ್ರೂಪ ಸ್ವನಾ-
ವಾನೇಹಿ ತೊಚ ಅಸಲ್ಯಾಮುಕ್ತೇ ಮಾಬೇಚ್ಯಾ ಆಧೀನ ನ ಹೊತಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ಮನ ತ್ವಯಂ-
ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ಅಶಾ ಸ್ವರಾಡ್ಕರೂಪಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಾಚೇ ಸಹಸ್ರಶಿರ್ಷಾದಿ ಗುಣಾಂಶಿ ವಿಶಿಷ್ಟ
ಅಶಾ ರೂಪಾನೇ ವ ಪದ್ಮಕೂಶ ಪ್ರತೀಕಾಶಾದಿಸ್ವರೂಪಿ ಅಶಾ ರೂಪಾನೇ ತ್ಯಾಚೇ ಚಿಂತನ
ಕರಾವೇ. || ೧೨ ||

It is in this tip of the flame that the ಪರಮಾತ್ಮನ್ as the
Creator of the Universe ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ resides. Though He
confines Himself in the middle of the tip of such a flame
for the sake of the aspirant, He is, in essence, really un-
limited. On the contrary, being the soul of all the ದೇವಾ,
He alone is ಬ್ರಹ್ಮಾ with four heads, He verily is Shiva (ಶಿವ)
with Parvati as His consort, Hari (ಹರಿಃ) as Indira's Lord.
Indra, the lord of ಸ್ವಲೋಕ and as such becomes the
cause of the Universe with His Maya and remains as the
undifferentiated Self of all selves and yet being devoid of
Maya, is independent, self illuminous, formless ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ
who is to be meditated upon as differentiated with thousand
heads etc. (ಸಹಸ್ರಶಿರ್ಷಾದಿಗುಣ) like the pollens in the middle
of a lotus. -/12/-

ॐ तद्ब्रह्म । ॐ तद्वायुः । ॐ तदात्मा । ॐ तत्सत्यं ।
 ॐ तत्सर्वं । ॐ तत्पुरोर्नमः । अन्तश्चरति भूतेषु गुहायां
 विश्वमूर्तिषु । त्वं यज्ञस्त्वं वपट्कारस्त्वं मिन्द्रस्त्वं रुद्रस्त्वं
 विष्णुस्त्वं ब्रह्म त्वं प्रजापतिः । त्वं तदापि आपो ज्योतीर-
 सोऽमृतं ब्रह्मभूर्भुवः सुवरोम् ॥ १३ ॥

ಓಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ । ಓಂ ತದ್ವಾಯುಃ । ಓಂ ತದಾತ್ಮಾ । ಓಂ
 ತತ್ಸತ್ಯಂ । ಓಂ ತತ್ಸರ್ವಂ । ಓಂ ತತ್ತುರೋರ್ನಮಃ । ಅನ್ತಶ್ಚರತಿ
 ಭೂತೇಷು ಗುಹಾಯಾಂ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಷು । ತ್ವಂ ಯಜ್ಞಸ್ತ್ವಂ
 ವಪಟಾರಸ್ತ್ವಮಿन्द्रಸ್ತ್ವಂ ರುದ್ರಸ್ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಸ್ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತ್ವಂ
 ಪ್ರಜಾಪತಿಃ । ತ್ವಂ ತದಾಪಿ ಅಪೋ ಜ್ಯೋತೀ-ರಸೋಽಮೃತಂ
 ಬ್ರಹ್ಮಭೂರ್ಭುವಃ ಸುವರೋಮ್ ॥೧೩॥

ಎಂಬ ೧೩ನೇ ಮಂತ್ರದ ಛಾಂದಸ್ಸು:—ಈ ಮಂತ್ರವು ಕೃಷ್ಣಯಜುರ್
 ವೇದೀಯ ಕೃತ್ತೀಯಾರಣ್ಯಕವಿ ದಶಮ ಪುರ್ವಾಶಕದಲ್ಲಿಯ ನಾರಾಯಣೀ
 ಪನಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ೬೮ನೇ ಅನುವಾಕವಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಇದು ಜಪಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ
 ಪಾಪಕ್ಷಾಲನ ಮಾಡುವ ಮಹಾಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ವೇದಾಂತವೇದ್ಯವಾದ
 ನಸ್ತುವೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದು. ಹಾಗೂ
 ವಾಯುವೂ ಜೀವಾತ್ಮನೂ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತು ಸಹ ಅದೇ ಬೃಹತ್ವಮವಾದ
 ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರೋನರ್ತಿ ಚರಚರಾತ್ಮಕವಾದ
 ಸಕಲ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೂ ಈ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂಥ
 ತತ್ವಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರವಿರಲಿ. ಕೆಂಪು ಈ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವೇ ನಾನಾವಿಧ ಶರೀರ
 ಪಾಧಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೃಪಯಕಮಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ
 ಸರ್ವಾತ್ಮಕರೂಪದಿಂದ ಇರುವುದು. ಹಾಗೂ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರ್ಪ
 ಡುವ ನಾನಾವಿಧ ಕೃತ್ರಿಮರೂಪದಿಂದಿರುವ ಮತ್ತು ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯ
 ದಾಯಕ ಶಬ್ದವಿಶೇಷಗಳಾದ ವಚನ, ಸ್ವಾಹಾ, ಸ್ವಧಾ, ಹಂತಕಾಂ ರೂಪ

ದಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರ, ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವವೇ ನೀನಾಗುತ್ತೆ. ವಿರಾಡ್ರೂಪಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ ಪುನಿಧವಾಪ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೂ ನದನದೀಸಾಗರಾವಿಗತ ಜಲವೂ, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಾದಿ ತೇ- ಸ್ಸುಗಳೂ ಮಧುರಾದಿಷಡ್ರಸಗಳೂ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ವೇಯವಾದ ಅಮೃತವೂ ಅನಾನ್ಯನಂತವಾದ ವೇದರಾಶಿಯೂ ಭೂರಾದಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗಳೂ ಕಬ್ಬಬ್ರಹ್ಮಮಯವಾದ ಓಂಕಾರವೂ ಸಹ ನೀನೇ ಆಗಿರುತ್ತೆ. || ೧೩ ||

ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ “ಶೌರಾಂ ಗ್ರಾಂ ವೇದ” ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳು ಕೃಷ್ಣ ಯಜುರ್ವೇದೀಯ, ತೈತ್ತಿರೀಯಾರಣ್ಯಕವ ಪ್ರಥಮಪ್ರಪಾಠಕದಲ್ಲಿ ೨೨ನೇ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿರುವವು. ಯದ್ಯಪಿ ಇವು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಅನುವಾಕ ದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಯಜ್ಞಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಪುನಿದ್ವ ವಾದ ಇಷ್ಟಕಬಾಹ್ಯಣವೆಂದು ಅಭಿಧಾನಪಟ್ಟಂಥವುಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಪ್ರಕೃತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉವಾಸ್ಯ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಪುಷ್ಪಾಂಜಿರೂಪ ಉಪಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದೇವತೆಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳತಕ್ಕಂಥವುಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಈ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರಮಾ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಪರ್ವತ ಮತ್ತು ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಮಹಾಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಜಲಶ್ಚಾಧಾರವಾಗಿಯೂ, ಜಲವೂ ಸಹ ಅವಾಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಲವೇ “ಆಯಿ ವಾ ಇದ * ಸವೆ” ಇತ್ಯಾದಿಭ್ಯ “ಔ ಭೃಷ್ಣಿಃ ಕ್ವರಾಪ ಔ” ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮೇರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಾದಿ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿ ಓಂಕಾರ ಪದವಾಚ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವೇ ಜಲರೂಪದಿಂದಿದ್ದು “ಔ ತಕ್ಷಣ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಮಂತ್ರಪ್ರತಿಪಾಸ್ಯ ತತ್ವವೂ ಕೂಡ ಇದೇ ಆಗಿ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ. ಇಂಥ ಪರದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪುಷ್ಪಾಂಜಿ ರೂಪ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವಾಗ ಈ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿರುವ ವಿನಿಯೋ ಗವು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ.

हा मंत्र कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यकाच्या दशम प्रपाठकांतील नारायणोपनिषदांत ६८ व्या अनुवाकांत आहे. हा केवळ जपमात्रानेच पापक्षालन करणारा महामंत्र आहे.

भावार्थ :- वेदांत वेद्य असलेली वस्तु सर्वव्यापक ब्रह्मवस्तुच होय. ससेच वायु, जीवात्मा, व चराचर जगत् हींही तेच बृहत्तम असलेले ब्रह्म-तत्व होय. याप्रमाणे पुरांवर्ति चराचरात्मक सकल ब्रह्मांडाला हे ब्रह्मतत्वच कारण असल्यामुळे अशा तत्वाला नमस्कार असो, किंच हे ब्रह्मतत्वच अनेकविध शरीरोपाधि त्रिणिष्ट प्राण्यांच्या हृदयकमलाच्या मध्यभागी परोक्ष होऊन सर्वात्मरूपाने आहे, व अपरोक्ष होऊन दिसणारे नानाविध क्रतु-रूपाने किंवा यज्ञरूपाने असणारा आणि देवादिकांना अन्नदायक शब्दविशेष असलेल्या वषट्, स्वाहा, स्वधा हन्तकार रूपानेही इंद्र, रुद्र, विष्णु, रूपानेही असलेला ब्रह्मतत्व तूंच आहेस; किंबहुना हे सर्व ब्रह्मतत्वच आहे. आणि विराड्रूपी प्रजापति, प्रसिद्ध असलेले नद, नदी, सागरादिगत जल, सूर्य चंद्रादि तेज, मधुरादि पदूस, इंद्रादि देवतांचे पेय असलेले अमृत, अनाद्यनंत असलेला वेदसमूह, भूरादि त्रैलोक्य, शब्दब्रह्ममय ॐकारही तूंच आहेस ॥ १३ ॥

यानंतरचे “ योऽपां पुष्यं वेद ” इत्यादि मंत्र कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यकाच्या प्रथम प्रपाठकांत २२ व्या अनुवाकांत आले आहेत. यद्यपि हे पूर्वोक्त अनुवाकांत संदर्भानुसार यज्ञप्रकरणांत विनियोग केले जाणारे असून प्रसिद्ध “ इष्टक ब्राह्मण ” म्हणून अभिधान पावलेले आहेत, तथापि प्रकृत संदर्भात उपास्य देवतेला उद्देशून अर्पण करणाऱ्या पुण्यांजलि-रूप उपचारांतही देवतेचे माहात्म्यसूचक असल्यामुळे हे मंत्र वा ठिकाणीही विनियोग केले जातात. ह्या मंत्रांत अग्नि, वायु, सूर्य, चंद्रमा, नक्षत्र, पर्जन्य आणि संवत्सरात्मक सर्व देवता महासृष्टीप्रकरणांत सांगितल्याप्रमाणे जलाचा आधार होऊनही जलादि अवांतर सृष्टीप्रकरणांत सांगितल्याप्रमाणे पूर्वोक्त देवतांनाही आधार आहे; म्हणून प्रशंसा केली आहे. याप्रमाणे प्रशंसित जळच “ आपो वा इदं सर्वं ” इत्यारम्य “ ॐ भूर्भुवः सुवराप ॐ ” येथपर्यंत नारायणोपनिषदांत सांगितल्याप्रमाणे जगाच्या उत्पत्त्यादि सकल व्यवहाराला अधिष्ठान होऊन ॐकार पदवाच्य ब्रह्मतत्वच

जलरूपाने असून "ॐ तद् ब्रह्म" इत्यादि पूर्वोक्त मंत्रप्रतिपाद्य तत्त्वही हेच असून ही दोन्ही तत्त्वे एकच असल्यामुळे अशा परदेवतेला उद्देशून पुष्पांजलीरूप उपचार समर्पण करतेवेळीं या मंत्रांना असलेला विनियोग युक्तच आहे.

This is the 68th Mantra of Narayanopanishad of X chapter in तैत्तिरीयारण्यक belonging to कृष्ण यजुर्वेद. The power of dispelling all evil exists in the mere recitation of this mantra. All knowledge of the pervading ब्रह्म itself is the goal of all Vedantic enquiry. Likewise the elements like वायु the जीवात्म (individual soul), the mutable and the immutable world also are parts of the same homogenous entity known as the ब्रह्म. Obeisance to this ब्रह्म, which is the causal factor of all movable and immovable in the whole Universe, and yet this ब्रह्म. limits itself though unlimited, resides in the sentient beings of several forms. Likewise, the existing "I"ness subjectively in all visible actions and being the word forms वषट् स्वाहा त्वधा इन्तः to the देवास you alone as the ब्रह्मतत्त्व exist in the form of इंद्र, रुद्र, विष्णु & ब्रह्म. You verily are the प्रजापति of the diverse forms, manifest Universe, the water in the lakes, rivers and the ocean, the luminaries the Sun and the Moon, the six tastes of the palate, the nectar loved by देवताः like इंद्र, the vast beginningless and endless वेदाः, the three worlds भूः सुर्वः स्वः, and the sublime sound principle symbolised in the mono-syllable "OM". -/13/-

After this, the mantras योऽपां पुष्पं वेद etc. appear in the 22nd अनुवाक of the I chapter in तैत्तिरीयारण्यक of कृष्ण यजुर्वेद. Though these are called इष्टक ब्राह्मण in the aforesaid अनुवाक with reference to यज्ञ प्रकरण, in the present context they are recited as floral tributes to the propitiated God (उपास्य देवता) as the contents of these mantras are in praise of His sublimity. These mantras describe in laudable terms, water as the basis according to

महासृष्टि प्रकरण (Genesis) for अग्नि (fire) वायु (air) सूर्य (sun) चंद्रमा (Moon) नक्षत्र (stars) पर्जन्य (rain) and संवत्सरात्म देवताs and the same water is described in अवांतर सृष्टि प्रकरण (gross creation) as the basis of all aforesaid देवताs In this manner, the praiseworthy water itself has been described as the basis for the functioning of the whole Universe in its creative, preservative and destructive attributes in the mantras beginning with अन्नो वा इदं सर्वं and ending with ॐ भूर्भुवः सुवराव ॐ in नाना-यणोपनिषद्. The ब्रह्म principle itself as represented by the mono-syllable ॐ is also in the form of water described in the aforesaid mantras and the principle described in the mantras ॐ तद्ब्रह्म etc. also being the same, the use of these मंत्राs here at the time of offering पुष्पांजलि (floral tributes) to such a परदेवता (supreme देवता) is justifiable. -/13/-

योऽपां पुष्पं वेदं पुष्पवान्प्रजावान्पशुमान् भवति ।
 चन्द्रमा वा अपां पुष्पम् । पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान्
 भवति । य एवं वेद ॥ १४ ॥

ಯೋಪಾಂ ಪುಷ್ಪಂ ವೇದಂ ಪುಷ್ಪವಾನ್ಪ್ರಜಾವಾನ್ಪಶುಮಾನ್ ಭವತಿ
 ಚಂದ್ರಮಾ ವಾ ಅಪಾಂ ಪುಷ್ಪಮ್ । ಪುಷ್ಪವಾನ್ ಪ್ರಜಾವಾನ್
 ಪಶುಮಾನ್ ಭವತಿ । ಯ ಏವಂ ವೇದ ॥೧೪॥

ಎಂಬ ೧೪ನೇ ಮಂತ್ರದ ಧಾರ್ವಾರ್ಥವು:— ಜಲಕಾರ್ಯವಾದ ಪುಷ್ಪವ್ಯಾ-
 ನೀಯ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ಯಾವಾತನು ತಿಳಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಆತನು
 ಬಕುಲ ಚಂಪಕಾದಿ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ
 ಸಮೃದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ
 ಕುರಿತು ಪ್ರರೋಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮೊದಲು ಫಲಕಥನ ಮಾಡಿ ಉಪಸಂಹಾರದ
 ಬಗ್ಗೆ ಪುನಃ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ॥೧೪॥

मावार्थ :- जलाचें स्वरूप असलेलें पुष्पस्यानीय चंद्रमंडल जो समजून घेतो तो बकुल चंपकादि पुष्पांनी व पुत्रपौत्रादि प्रजेनें, गवासादि पशुनीही समृद्ध होतो. ह्या चंद्रमंडलाचें ज्ञान संपादन करून घेण्यासाठी प्ररोचनार्थ प्रथमतः फल कथन करून उपसंहारासाठी पुनः तेंच सांगितलें जातें ॥ १४ ॥

The one who realises this aquatic moon of the celestial lunar space (पुष्पस्यानीय) will be prosperous, possessing flowers like बकुल, चंपक etc., large family of sons and grandsons, and abounding cattle wealth. For the purposes of acquiring knowledge of this चंद्रमंडल and its utilitarian aspect, this descriptive prologue has been indulged in over and over again while summarizing. -/14/-

योऽपाम्नायतनं वेद । आयतनवान् भवति । अग्निर्वा
 अपाम्नायतनम् । आयतनवान् भवति । योऽग्नेरायतनं वेद ।
 आयतनम् । आपो वा अग्नेरायतनम् । आयतनम् ।
 य एवं वेद ॥ १५ ॥

योऽपाम्नायतनं वेद । आयतनवान् भवति । अग्निर्वा
 अपाम्नायतनम् । आयतनवान् भवति । योऽग्नेरायतनं वेद ।
 आयतनम् । आपो वा अग्नेरायतनम् । आयतनम् ।
 य एवं वेद ॥ १५ ॥

००० ०००० मंत्राद साक्षात् - महासृष्टी प्रकटादलि अग्नि ये
 जलक्ये कारणवेदु जेदु मरेके अग्नि ये जलक्ये अत्रयवागदु
 वदु. ऊ प्रकार जलाधारवाद अग्नि त्रयवदु यावातनु तिकके
 क्युक्तासे अतनु अग्नि त्रयवदु अयतनविकिष्वनागुक्तासे.
 अर्धात् अंथ अर्धाविकिष्वनागुक्तासे. मत्तु अवान्तर सृष्टी

ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ “ಆಪೋ ವಾ ಇದಮಾಸನ್ ಸಲಿಲಮೇವ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಜಲ ಕೈಸೇ ಸರ್ವಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿರುವಂಥ ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು ಜಲಕಾಯವಾಗಿದುವೆಂದಿಂಥ ಅ ಜಲಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯು ಧಾರಕತ್ವವಿದೆ. ಅಂಥ ಅಗ್ನಿಯ ಆಯತನವಾದ ಜಲತತ್ವವನ್ನು ಯಾವಾತನು ತಿಳಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಆತನು ಜಲತತ್ವರೂಪೀ ಆಯತನವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ವುನದುಕ್ತಿಯು ಹಿಂದಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರದೋಚನಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಉಪಸಂಹಾರದ ಬಗ್ಗೆಯೆ ತಿಳಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೧೫ ||

ಮಾರ್ಥ :-—ಮಹಾಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕರಣಾಂತ ಅಗ್ನಿಚ ಜಲಾಲ ಕಾರಣ ಮ್ಹಣುನ್ ಸಾಂಗಿತಲ್ಯಾಪ್ರಮಾಣೇ, ಅಗ್ನಿಚ ಜಲಾಚೇ ಆಭಯಸ್ಥಾನ ಆಹೇ. ಯಾಪ್ರಮಾಣೇ ಜಲಾಧಾರ ಅಸಲೇಲೆ ಅಗ್ನಿತತ್ವ ಜೊ ಸಮಜುನ್ ಖೇತೊ ತೊ ಅಗ್ನಿತತ್ವರೂಪೀ ಆಯತನವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಶಾ ಅಪ್ಪಾಠನೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ ಆಗ್ನಿ ಅವಾಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕರಣಾಂತ “ಆಪೊ ವಾ ಇದಮಾಸನ್ ಸಲಿಲಮೇವ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಾನಾ ಜಲತತ್ವಾಲಾಚ ಸರ್ವಕಾರಣತ್ವ ಸಾಂಗಿತಲ್ಯಾಪ್ರಮಾಣೇ ಅಶಾ ಪ್ರಕಾರತ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಂತ ರಾಹಣಾತ್ಯಾ ಆಗ್ನಿ ಸರ್ವಾನಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಸಲೇಲಾ ಅಗ್ನಿ ಜಲಾಚೇ ಕಾರ್ಯ ಅಸಲ್ಯಾಮುಖೇ ತ್ಯಾ ಜಲಾಲ, ಅಗ್ನಿಯಾಧಾರಕತ್ವ ಆಹೇ. ಅಶಾ ಅಗ್ನಿಚೇ ಆಯತನ ಅಸಲೇಲೆ ಜಲತತ್ವ ಜೊ ಸಮಜುನ್ ಖೇತೊ ತೊ ಜಲತತ್ವರೂಪೀ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ.

ಯಾ ಮಂತ್ರಾಂತ ವ ಯಾಪುಡೀಲ ಮಂತ್ರಾಂತ ಅಸಲೇಲಿ ಪುನಃಕೃತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಮಂತ್ರಾಂತ ಸಾಂಗಿತಲ್ಯಾಪ್ರಮಾಣೇ ಪ್ರರೊಚನಾರ್ಥ ವ ಅಪಸಂಹಾರಾಸಾಠಿ ಮ್ಹಣುನ್ ಸಮಜಾವೇ.

As per Genesis (ಮಹಾಸೃಷ್ಟಿ), fire itself being the casual factor for water, fire becomes the basis also for the water. In this the knower of ಅಗ್ನಿ (fire) as the substratum of water becomes ಆಯತನ ವಿಶಿಷ್ಟ i.e., he becomes the supporter of water like fire. In the gross manifestation (ಅವಾಂತರ ಸೃಷ್ಟಿ) that the water contains the causal elements of fire visible to us and the whole causality attributed to the water alone is mentioned in mantras “ಆಪೊ ವಾ ಇದಮಾಸಿತ್..... ಸಲಿಲಮೇವ” etc.

The repetition of the utility of this mantra contained therein and the succeeding mantras is to partly summarise and to encourage the ಸಾಧಕ (aspirant). -/15/-

योऽपाम्नायातन्न वेद । आयतन० । वायुर्वा अपाम्नायतनम् ।
 आयतन० । यो वायोरायतनं वेद । आयतन० । आपो वै
 वायोरायतनम् । आयतन० । य एवं वेद ॥ १६ ॥

ಯೋಽಪಾಮ್ನಾಯಾತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
 ವಾಯುರ್ವಾ ಅಪಾಮ್ನಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
 ಯೋ ವಾಯೋರಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
 ಅಪೋ ವೈ ವಾಯೋರಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
 ಯ ಏವಂ ವೇದ ॥೧೬॥

ಎಂಬ ೧೬ನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ:— ಮಹಾಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ
 “ವಾಯೋಃ | ಅಗ್ರೇರಾಃ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಚನದಂತೆ ಅಗ್ನಿ ಮೂಲಕವಾಗಿ

ವಾಯುತತ್ವವೂ ಜಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂಥ ಜಲಕ್ಕೆ ಆಧಾರ
 ವಾಗಿರುವ ವಾಯುತತ್ವವನ್ನು ಯಾವಾತನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಅವನು
 ವಾಯುತತ್ವರೂಪಿ ಆಧಾರವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆನಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ
 ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಜಲವೇ ವಾಯುವಿನ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ
 ಅಂಥ ವಾಯ್ವಾಧಾರರೂಪಿ ಜಲತತ್ವವನ್ನು ಯಾವಾತನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳು
 ತಾನೋ ಅವನು ಜಲರೂಪಿ ಆಧಾರವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥೧೬॥

ಭಾವಾರ್ಥ :—ಮಹಾಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕರಣಾಂತ “ವಾಯೋಃ | ಅಗ್ರೇರಾಃ |” ಯಾ ಶ್ರುತಿ-
 ವಚನಾಪ್ರಮಾಣೇ ಅಗ್ನಿಮೂಲಕ ವಾಯುತತ್ವವೇ ಜಲವೇ ಕಾರಣ ಅಸತ್ಯಾಮುಡೆ ಅಥಾ
 ಜಲಾಲಾ ಆಧಾರ ಅಸಲೇಲೆ ವಾಯುತತ್ವ ಜೊ ಸಮಜ್ಜನ ಘೆತೊ ತೊ ವಾಯುತತ್ವರೂಪಿ
 ಆಧಾರವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ. ಅವಾಂತರ ಸೃಶ್ರಿತ ಪೂರ್ವೊಕ ನ್ಯಾಯಾನೆ ಜಲಚ ವಾಯುಚಾ ಆಧಾರ
 ಅಸತ್ಯಾಮುಡೆ ಅಶಾ ವಾಯ್ವಾಧಾರರೂಪಿ ಜಲತತ್ವಾಲಾ ಜೊ ಸಮಜ್ಜನ ಘೆತೊ ತೊ ಜಲರೂಪಿ
 ಆಧಾರವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ.

That this fire principle is the cause of water through
 the agency of वायु (air) principle, according to श्रुति “वा-
 योरग्निः | अग्रैरಾः” in the Genesis (महासृष्टि), the one who

understands the वायु principle as the basis of water, becomes empowered like the वायु while in gross manifestation (अन्तर सृष्टि) by the same argument, since water itself becomes the supporter of वायु (air); one who understands this, himself becomes the supporter of जल (water).
-/16/-

योऽपामायतनं वेद । आयतनं० । असा वै तपन्नपामायतनम् । आयतनं० । योऽमुष्य तपत आयतनं वेद आयतनं० । आपो वा अमुष्य तपत आयतनम् । आयतनं० । य एवं वेद ॥ १७ ॥

ಯೋಽಪಾಮಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ । ಅಸೌ ವೈ ತಪನ್ನಪಾಮಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ । ಯೋಽಮುಷ್ಯ ತಪತ ಆಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ । ಅಪೋ ವಾ ಅಮುಷ್ಯ ತಪತ ಆಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ । ಯ ಏವಂ ವೇದ ॥೧೭॥

ಎಂಬ ೧೭ನೇ ಮಂತ್ರದ ಶಾರ್ಥವು:—“ಆದಿತ್ಯಾಜಾಯ ತೇ ವೃಷ್ಟಿಃ” ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿ ವಚನಾನುಸಾರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರುವ ಆದಿತ್ಯನೇ ಜಲಾಧಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥ ತತ್ವವನ್ನು ಯಾವಾತನು ತಿಳಿದೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಆತನು ಅಂಥ ಆದಿತ್ಯತತ್ವಾಧಾರಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿತ್ತಾದ್ಯ ಆದಿತ್ಯನಿಗೂ ಜಲವೇ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂಥ ಆದಿತ್ಯಾಧಾರಕ ಜಲತತ್ವವನ್ನರಿಯುವವನು ತದ್ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೭ ॥

भावार्थ :- “आदित्याजयते वृष्टिः” ह्या स्मृतिवचनानुसार प्रत्यक्ष दिसणारा भगवान् आदित्यच जलाधार आहे. अशा तत्वाला जो समजून घेतो तो ह्या आदित्याने आधारयुक्त होतो व पूर्वोक्तरीत्या आदित्यालाही जलच आधार असल्यामुळे अशा त्या आधारयुक्त आदित्याधारक जल-तत्वाला समजणारा तद्विशिष्ट होतो ॥ १७ ॥

As per श्रुति "आदित्याजायते वृष्टिः" Sun Himself is the supporter of water. The one who realises this becomes himself a supporter like the Sun. Similarly as aforesaid the causal factor of Sun exists in water also. Hence, the one who understands this becomes like आदित्यधारक principle, water. -/17/-

योऽपामायतनं वेद । आयतनवान्० । चन्द्रमावा अपा-
मायतनम् । आयतन० । यश्चन्द्रमस आयतनं वेद ।
आयतन० । आपो वै चन्द्रमस आयतनम् । आयतन० ।
य एवं वेद ॥ १८ ॥

ಯೋಽಪಾಮಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಪವತಿ । ಚನ್ದ್ರಮಾ
ವಾ ಅಪಾಮಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಪವತಿ ।
ಯಶ್ಚಂದ್ರಮಸ ಆಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಪವತಿ । ಆಪೋ
ವೈ ಚನ್ದ್ರಮಸ ಆಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಪವತಿ । ಯ ಏವಂ
ವೇದ ॥೧೮॥

ನಿಂಬ ಗುಣೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು:—ಇಬ್ಬನಿ ಅಥವಾ ಮಂಜುರೂಪ
ಜಲಕಣಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರನೇ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅಂಥ ಜಲಾಧಾರಕ
ವಾದ ಚಂದ್ರತತ್ವವನ್ನರಿಯುವವನು ಚಂದ್ರರೂಪಿ ಆಯತನ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗು
ತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ರೀತ್ಯ ಚಂದ್ರನಿಗೂ ಆಧಾರವಾದ ಜಲತತ್ವ
ವನ್ನರಿಯುವವನು ಜಲರೂಪಿ ಆಯತನ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೮ ॥

भावार्थः—मंत्ररूप अर्थात् दवरूपी जलकणांना चंद्रच आधार
असल्यामुळे अशा जलाधारक चंद्रतत्वाला समजून घेणारा चंद्ररूपी आयतन-
विशिष्ट होतो आणि पूर्वोक्तरीत्या चंद्रालाही आधारभूत जलतत्व समजून
घेणारा जलरूपी आयतनविशिष्ट होतो ॥ १८ ॥

The one who knows the Moon as the basis for dew and snow which are aquatic in nature becomes himself like the moon as the supporter of water. Similarly, in the gross manifestation, the Moon is supported by the water and the knower of this become; himself the supporter like the water principle. -/18/-

योऽपामायतनं वेद । आयतनं । नक्षत्राणि वा अपामायत-
नम् । आयतनं । यो नक्षत्राणामायतनं वेद ।
आयतनं । आपो वै नक्षत्राणामायतनम् । आयतनं ।
य एवं वेद ॥ १९ ॥

ಯೋಽಪಾಮಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ ವಾ ಅಪಾಮಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
ಯೋ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಮಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
ಆಪೋ ವೈ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಮಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಯವತಿ ।
ಯ ಏವಂ ವೇದ ॥ ೧೯ ॥

ಎಂಬ ೧೯ ನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ:—ಪುಷ್ಯ, ಅಶ್ಲೇಷಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಹಾ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಇದ್ದಾಗ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾಧಿಕೃವು ಕಂಡು ಬರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂಥ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೇ ಜಲಧಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನು ನಕ್ಷತ್ರರೂಪೀ ಆಯತನ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೆ ಜಲವೇ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಂಥ ನಕ್ಷತ್ರಾಧಾರಕ ಜಲತತ್ವವನ್ನರಿಯುವವನು ತದ್ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೧೯ ॥

भावार्थ :—पुष्या; आश्लेषा इत्यादि महानक्षत्रे असतां वृष्ट्यादिक्रिय दिसन् येत असत्यामुळे अशी नक्षत्रेच जलाधार म्हणून समजून घेणारा नक्षत्ररूपी आयतनविशिष्ट होतो व नक्षत्रांना पूर्वोक्त जलच आधार असल्यामुळे अशा नक्षत्राधारक जलतत्वाला समजणारा तद्विशिष्ट होतो ॥ १९ ॥

Since the rains are seen when the Sun is in the constellations like पुष्या, आश्लेषा etc., one who understands the constellations as the supporters of water becomes himself blessed with the power over water like the constellations. In the same manner, stars being supported by water, the knower of this becomes the supporter of the stars like the water. -/19/-

योऽपामायतनं वेद । आयतनं० । पर्जन्यो वा अपामाय-
 तनम् । आयतन० । यः पर्जन्यस्यायतनं वेद । आयतन० ।
 आपो वै पर्जन्यस्यायतनम् । आयतन० । य एवं वेद ॥२०॥
 ಯೋಽಪಾಮಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ ।
 ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವಾ ಅಪಾಮಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ ।
 ಯಃ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ । ಆಪೋ
 ವೈ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ । ಯ ಏವಂ
 ವೇದ ॥೨೦॥

ಎಂಬ ೨೦ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥವು:—ಪರ್ಜನ್ಯ ನಾಮಕ ಮೇಘವೇ
 ವೃಷ್ಟಿರೂಪ ಜಲಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಜಲಕೃಷ್ಣಾಧಾರವಾಗಿದ್ದ
 ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿಯುವವನು ಪರ್ಜನ್ಯರೂಪಿ ಆಯತನವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ.
 ಮತ್ತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಸರ್ವಧಾರಕನಾದ ಜಲಪದವಾಚ್ಯ ಪರಮಾ
 ತ್ಮನೇ ಪರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅಂಥ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತುಕೊಳ್ಳು
 ವವನು ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವರೂಪಿ ಜಲಾಯತನ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ॥ ೨೦ ॥

ಭಾವಾರ್ಥ :— ಪರ್ಜನ್ಯನಾಮಕ ಮೇಘವು ವೃಷ್ಟಿರೂಪಿ ಜಲಾಲಾ ಆಧಾರ ಅಸಲ್ಯಾ-
 ಮುಲೆ ಯಾ ಜಲಾಲಾ ಆಧಾರರೂಪಾನೆ ಅಸಲೆಲೆ ತತ್ವ ಸಮಜ್ಞನ ಖೆಣಾರಾ ಪರ್ಜನ್ಯರೂಪಿ
 ಆಯತನವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ ವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಸರ್ವಾಧಾರಕ ಜಲಪದವಾಚ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮಮಾಚ
 ಪರ್ಜನ್ಯಾಲಾಹಿ ಆಧಾರ ಅಸಲ್ಯಾಕಾರಣಾನೆ ಅಠೆ ತತ್ವ ಸಮಜ್ಞನ ಖೆಣಾರಾ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ವ
 ರೂಪಿ ಜಲಾಯತನವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊತೊ ॥ ೨೦ ॥

Clouds being the cause of water in the form of rain, the one who knows the cloud as the basis, likewise becomes himself the supporter. Similarly in the gross manifestation, the one who understands the Lord in the form of water, identifies himself with the परमात्मा principle seen in water. -/20/-

योऽपामायतनं वेद । आयतनं । संवत्सरो वा अपामायतनम् । आयतनं । यः संवत्सरस्यायतनं वेद । आयतनं । आपो वै संवत्सरस्यायतनम् । आयतनं । य एवं वेद २२
 ಯೋಽಪಾಮಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ ।
 ಸಂವತ್ಸರೋ ವಾ ಅಪಾಮಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ ।
 ಯಃ ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯಾಯತನಂ ವೇದ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ ।
 ಆಪೋ ವೈ ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯಾಯತನಮ್ । ಆಯತನವಾನ್ಸವತಿ । ಯ
 ಏವಂ ವೇದ ॥೨೧॥

ಎಂಬ ೨ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥ:—ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕ ಕಾಲವುರುಷನೇ ವರ್ಷಾರ್ಥದ್ವಾರಾ ಜಲಾಧಾರನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅಂಥ ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕ ತತ್ವವನ್ನರಿಯುವವನು ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕ ಅಧಾರವಿಶ್ವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ರೀತ್ಯಾ ಸರ್ವಾಧಾರಕ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪಿ ಜಲವೇ ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕ ಕಾಲವುರುಷನಿಗೂ ಆಯತನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ತತ್ವವನ್ನರಿಯುವವನು ಅದರಿಂದ ವಿಶ್ವನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ॥ ೨೧ ॥

भावार्थ :— संवत्सरात्मक कालपुरुष, वर्ष, ऋतु इत्यादिद्वारा जल-
 धार असल्यामुळे अशा संवत्सरात्मक कालतत्वाला समजून घेणारा संवत्सरा-
 त्मक आधारविशिष्ट होतो व पूर्वोक्तरीत्या परमात्मस्वरूपी जलतत्वच
 संवत्सरात्मक कालपुरुषालाही आयतन असल्यामुळे हे तत्व समजून घेणारा
 तद्विशिष्ट होतो ॥ २१ ॥

One becomes identified with the causal factor for the seasonal changes of a संवत्सर, when he knows Him in the form of seasons as कालपुरुष, causing rain during the monsoon and as such the supporter of rain. As aforesaid, since He expresses himself through the medium of water itself as the कालपुरुष who causes the seasons (संवत्सर). One who undertands this becomes himself the परमात्म principle. -/21/-

योऽप्सु नावं प्रतिष्ठितां वेद । प्रत्येवतिष्ठति ॥ २२ ॥

ಯೋಽಪ್ಸು ನಾವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಂ ವೇದ । ಪ್ರತ್ಯೇವ ತಿಷ್ಠತಿ ॥೨೨॥

ಎಂಬ ೨೨ನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ:—ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂಥ ಸರ್ವಾಧಾರಕವಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪೀ ಜಲನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ನೌಕಾರೂಪೀ ಭೂತಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗೋಲವು ಇರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಆತನು ರೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ಥಿರಜೀವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ॥ ೨೨॥

भावार्थ :— जो मनुष्य अथा सर्वाधारक असलेल्या परमात्मस्वरूपी जलनिधीत स्थिर होऊन प्रत्यक्ष नौकारूपी भूरादि ब्रह्मांड गोल अ

सममूल घेतो तो पुरुष लोकांत स्वप्रतिष्ठायुक्त होतो अर्थात स्थिरजीवी होतो ॥ २२ ॥

In conclusion, one who realises Him in the form of the basic principle of all that exists in the vast expanse of water, and looks upon the whole Universe as a mere boat floating therein, becomes स्वप्रतिष्ठायुक्त i.e. immortal. -/22/-

राजाधिराजाय प्रसह्य साहिने । नमो वयं वैश्रवणाय
कुर्महे । स मे कामान्कामकामाय मह्यै । कामेश्वरो वैश्रवणो
ददातु । कुव्वेराय वैश्रवणाय महाराजाय नमः ॥ २३ ॥

ರಾಜಾಧಿರಾಜಾಯ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಸಾಹಿನೇ । ನಮೋ ವಯಂ
ವೈಶ್ರವಣಾಯ ಕುರ್ಮಹೇ । ಸ ಮೇ ಕಾಮಾನ್ಯಾ ಮ
ಕಾಮಾಯ ಮಹ್ಯಂ । ಕಾಮೇಶ್ವರೋ ವೈಶ್ರವಣೋ ದದಾತು ।
ಕುಬೇರಾಯ ವೈಶ್ರವಣಾಯ ಮಹಾರಾಜಾಯ ನಮಃ ॥೨೩॥

ರಾಜಾಧಿರಾಜಾಯ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು ಕೃಷ್ಣಯಜುರ್ವೇದೀಯ ತೈತ್ತಿರೀ
 ಯಾರಣ್ಯಕದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಪಾಠಕದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅನುವಾದಕದಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ೨೩ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥವು:—ಇವನ್ನು ಉಪಸ್ಮಾನದಲ್ಲಿ ಎನಿ
 ಯೋಗಿಸಲಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲಾ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅರಸನಾಗುವ,
 ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಲಾಭಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕನಾಗುವ ಕುಬೇರನಿಗೆ
 ನಾವು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅವನು ಕಾಮನೆಗಳನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸುವ
 ನಾದ ನನ್ನ ಗೋಪ್ಯರ ಅಭಿಷ್ಠಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವನಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜ
 ನಾದ ಕುಬೇರನೂಟಿ ವೈಶ್ರವಣನಿಗೋಪ್ಯರ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ ॥ ೨೩ ॥

ಹಾ ಮंत्र कृष्णयजुर्वेदीय तैतिरीयारण्यकाच्या प्रथम प्रपाठकांत २१ व्या
 अनुवाकांत आहे.

भावार्थ :— ह्या मंत्राचा उपस्थानांत विनियोग केला जातो. सर्व
 राजपुरुषांमध्ये श्रेष्ठ राजा असलेल्या, बलात्काराने समस्त लाभांना स्वाधीन
 ठेवणाऱ्या कुबेराला आग्ही नमस्कार करतो. तो कामना करणाऱ्या माझ्या-
 चाठीं अभिष्टदायक होवो. महाराज कुबेररूपी वैश्रवणाला नमस्कार
 असो ॥ २३ ॥

This mantra is in the 31st अनुवाक of the I Chapter in
 तैतिरीयारण्यक of कृष्ण यजुर्वेद and is used for उपस्थान. We
 prostrate before कुबेर who is the king of kings and
 who imposes control over all our gains. Let Him confer
 blessings on my desiring self. Salutations to कुबेर वैश्रवण
 bestower of wealth. -/23/-

जातवेदसे सुनवाम् सोममराती यतो निदहाति वेदः । स
नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिंधुं दुरितास्त्यग्निः २४

जातवेदसे सुनवाम् सोममराती यतूरे निदहाति
वेदः । स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिंधुं
दुरितास्त्यग्निः ॥२४॥

ಎಂಬ ಈ ೨೪ನೇ ಮಂತ್ರವು ಕೃಷ್ಣ ಯಜುರ್ವೇದೀಯ ತೈತ್ತಿರಿಯಾರಣ್ಯಕದೊ
ಳಗಿನ ಹತ್ತನೇ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ೨ನೇ ಅನುವಾದಕದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ
ಸುಮುಷ್ಣ ನಾಡಿ ಸಂಧ್ಯಾಗತ ಜ್ವಾಲಾವಿಶಿಷ್ಟ ಅಗ್ನಿ ರೂಪೀ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿ
ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಜಪಿಸುವ ಈ ಮಂತ್ರದ ಸಾರಾಂಶ:—
ಯಾಗಾದಿವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವಾತನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದೋ,
ಅಂಥ ಅಗ್ನಿಯಗೋಸ್ಕರ ಲತಾತ್ಮಕವಾದ ಸೋಮನಾಮಕ ವನಸ್ಪತಿಯನ್ನು
ನಾವು ಹಿಂಡುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕತ್ತುತ್ತ
ವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಂಥ ಪುರುಷನನ್ನು ಭಸ್ಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಅಗ್ನಿಯು
ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವವನಾದಾನು. ಮತ್ತು ನಾವಿ
ಕನು ನೌಕೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಸುವಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪ
ಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ದಾಟಿಸುತ್ತಾನೆ ॥೨೪॥

हा मंत्र कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीयारण्यकाच्या १० व्या प्रपाठकांत
दुसऱ्या अनुवाकांत आलेला आहे.

भावार्थ :—पूर्वोक्त सुपुत्रनाडीमध्यगत ज्वालाविशिष्ट अग्निरुपी
परमात्म्याच्या सन्निधीत अनिष्टपरिहारसाठी जप्य अशा या मंत्राचा सारंश.

यागादिविषयक ज्ञान व्याच्यापासून उत्पन्न होतें अशा त्या अग्नीसाठी
लतात्मक असलेल्या सोम नामक वनस्पतीस आग्नी पिळतो. असा हा अग्नी
आमच्याविषयी शत्रुत्व वादविष्याच्या पुरुषाला भस्मसात् करतो. तो अग्नी
आमच्या समस्त आपत्तींचा नाशकर्ता होणार. कर्णधार नौकाद्वारा समुद्र
व्याप्रमाणे पार करतो त्या प्रमाणे समस्त पापांना अग्नी पार करतो ॥ २४ ॥

This mantra is in the 2nd अनुवाक of X Chapter of तैत्तिरीयारण्यक in कृष्ण यजुर्वेद. The summary of this mantra recited in obeisance of the glowing, thousand tongued fire existing in the सुषुम्ना conduit previously referred to is as hereunder:

We crush the सोम weed for offering to the fire who is the creator of knowledge of यागाs and the like. That fire will destroy our enemies. He also dispels all our adverse forces, and like a boatman, He helps us to cross the ocean of all sins. -/24/-

तामग्निर्वर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम् ।
 दुर्गा देवी ५ शरणमहं प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः ॥ २५ ॥
 तामग्निर्वर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्म
 फलेषु जुष्टाम् । दुर्गा देवी शरणमहं प्रपद्ये
 सुतरसि तरसे नमः ॥ २५ ॥

ಎಂಬ ಅನೇ ಮಂತ್ರವ ಭಾವಾರ್ಥ :—ನವದುರ್ಗಾಕಲ್ಪಾದಿ ಮಂತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ತನ್ನ ಸ್ವಕೀಯ ಸಂತಾಪದಿಂದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮೀಭೂತ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ವಿಜೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟಂಥ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗ, ಪಶು, ಪುತ್ರ ಕಲತ್ರಾದಿ ಕರ್ಮಫಲಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಉಪಾಸಕರಿಂದ ಉಪಾಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥ ಆ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನು ನಾನು ಮೊರೆ ಹೊಕ್ಕುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಆಳವಾದ ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥಳಾದ ದೇವಿಯೇ, ಕಾರಕಳಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ. ॥ ೨೫ ॥

भावार्थ :—नवदुर्गा कल्यादि मंत्रशास्त्रांत प्रसिद्ध असलेल्या अग्नी-प्रमाणे कांतियुक्त, स्वकीय संतापाने आमच्या शत्रूंना भस्मीभूत करणारा, आणि विशेषकरून झळकणाऱ्या परमात्म्याकडून पाहिल्या जाणाऱ्या व स्वर्ग, पशू, पुत्र, कलत्रादि कर्मफलासाठी उपासकांकडून उपासना केल्या जाणाऱ्या

ತ್ಯಾ ದುರ್गादिर्वीस मी शरण जाती. खोल असा संसारसागर तारण करण्यास
समर्थ अशी तू, हे देवि, तारक असलेल्या तुला नमस्कार असो ॥ २५ ॥

I surrender myself unto the Goddess Durga, who is bright like the famous effulgent fire described in Mantra shastras such as Nava Durga Kalpa etc., who destroys our enemies with her unbearable heat, who is seen by the thousandfold lustrous परनात्म and who is worshipped by the devotees for the purposes of achieving, as fruits of Karma, heavenly abode, cattle wealth, sons etc. Salutations to you, Oh! Goddess! the one that can help us to cross the deep seas of Samsara (संसार), birth and death phenomena. -/25/-

अग्ने त्वं पारयानव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा
पृथ्वी वृहलान उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः २६
अग्ने त्वं पारयानव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा
पृथ्वी वृहलान उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः २६
विश्वो अग्ने त्वं पारयानव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा
पृथ्वी वृहलान उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः २६
तनयाय शंयोः ॥२६॥

ಎಂಬ ೨೬ನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು :—ಸ್ತುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ
ನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಕ್ಷೇಮಕರವಾದ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ
ಅಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ವಾಟಿಸುವಂಥವನಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದ
ಪರತೀರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವಂಥವನಾಗು ಮತ್ತು ನಮಗೆ ನಿನ್ನ ಆಸುಗೃಹದಿಂದ
ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯೂಪ ಪುರಿಯು ವಿಶಾಲವಾಗಿರಲಿ, ಹಾಗೂ
ನವಸಸ್ಯನಿಷ್ಪಾದನಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೂಮಿಯು ಅಧಿಕವಾಗಿರಲಿ. ಮತ್ತು
ನೀನೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗು
ವಂಥವನಾಗು. ॥ ೨೬ ॥

भावार्थ :—स्तुतीस पात्रभूत, हे अग्ने, तूं क्षेमकर अशा उपायाने
आमच्या सर्व आपल्या संपूर्णरीत्या पार करणारा होऊन संसारसागराच्या

परतीराल पोहोचविणारा हो, आणि आम्हाला तुझ्या अनुग्रहाने निवासार्थ योग्य अशी पृथ्विरूप नगरी विस्तृत होवो. तसेच नूतन पीक उत्पन्न करण्या-जोगी भूमि विपुल असो आणि तूही आमच्या पुत्रपौत्रादिकांच्या सुखास कारणीभूत हो ॥ २६ ॥

Oh! Praiseworthy Fire, help us to go across the ocean of life (संसार सागर) by warding off all the dangers inherent therein and you also be instrumental in our getting children, grand children and happiness derived thereby. -/26/-

विश्वानि नो दुर्गहां जातवेदः सिंधु न नाया दुरितातिपरि ।
 अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् २७
 विश्वानि नो दुर्गहां जातवेदः सिंधु न नाया दुरितातिपरि ।
 अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् २७
 दुर्गहां जातवेदः सिंधु न नाया दुरितातिपरि ।
 अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् २७
 बोध्यविता तनूनाम् २७ ॥१२॥

०८ २६: मंत्रद भावार्थः—०८, अशक्तगणना नश
 पडिसुव अग्नेये निसु सागरवन्नु दाडिसुव द्दोषेयुंते नम्मु
 ०८, दुर्गहां जातवेदः सिंधु न नाया दुरितातिपरि ।
 अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् २७
 ०८, अग्नेये, अशक्तगणना नश पडिसुव द्दोषेयुंते नम्मु
 मन्सुनिंद यावागलु तन्नुंतेये पडिसुवन्नु अशक्तगणना नश
 मन्सुनिंद यावागलु तन्नुंतेये पडिसुवन्नु अशक्तगणना नश
 ०८, अशक्तगणना नश पडिसुव द्दोषेयुंते नम्मु ॥ २६ ॥

भावार्थः—समस्त आपत्तींचा नाश करणाऱ्या हे अग्ने, तू समुद्र पार
 करणाऱ्या नौकेप्रमाणे सर्व दुरितानां विशेषकरून तारण्यास योग्य आहेस. हे
 अग्ने, आध्यात्मिकादि तापत्रयांचा संव्धरहित असलेल्या मनाने सर्वदा
 स्वहिताप्रमाणे परहित इच्छिणाऱ्या जीवन्मुक्त महर्षीप्रमाणे तू पण तद्दत्त
 मनाने उच्चार करून आमच्या शरीराचा रक्षक होऊन आमच्याबाबतीत
 जागरूक रहा ॥ २७ ॥

Oh! Fire! The dispeller of all calamities, you alone, like a boat are capable of taking us across the ocean of all our sins. Oh! Fire! Like the great sages whose minds are immune by detachment to the effect of adverse psychological, physical and providential (circumstantial?) forces, and who always wish the well-being of others, you also be prepared to bless us (with your sermons). -/27/-

पृ॒त॒न॒जि॒त् ५ स॒ह॒मा॒न॒मु॒ग्र॒म॒ग्नि॒ ५ हु॒वे॒म॒ प॒र॒मा॒त्स॒घ॒स्था॒त् ।
स॒नः॑ प॒र्ष॒द॒ति॒ दृ॒र्गा॒णि॒ वि॒श्वा॒ क्षा॒म॒द्दे॒वो॒ अ॒ति॒दु॒रि॒-
ता॒ऽत्य॒ग्निः॑ ॥ २८ ॥

पृ॒त॒न॒जि॒त् ५ स॒ह॒मा॒न॒मु॒ग्र॒म॒ग्नि॒ ५ हु॒वे॒म॒ प॒र॒मा॒त्स॒घ॒स्था॒त् ।
स॒नः॑ प॒र्ष॒द॒ति॒ दृ॒र्गा॒णि॒ वि॒श्वा॒ क्षा॒म॒द्दे॒वो॒ अ॒ति॒दु॒रि॒-
ता॒ऽत्य॒ग्निः॑ ॥ २८ ॥

ಎಂಬ ಅನೇ ಮಂತ್ರದ ಸಾರಾಂಶ:—ಪರಕೀಯ ಸೇನೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಂಥವನಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪರಾಭಿಸುವಂಥವನಾಗಿ ಭೀತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಮತ್ತು ಭೃತ್ಯವರ್ಗದಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವ ಅತನ ಅವಾಸಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕರಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅಂಥ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ನನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಅಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸುವಂಥವನಾಗಲಿ. ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತನಾದ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಂಥವನಾಗಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ್ಯಾದಿ ಪಾತಕಗಳ ಕುರಿತು ದಾಟಿಸುವಂಥವನಾಗಲಿ. ॥ ೨೮ ॥

भावार्थ :—परकीय सेनेला जिह्न शत्रुना पराभूत कश्चन मीतीस कारणीभूत झालेल्या अशा अज्ञाता, उत्कृष्ट अशा भृत्यवर्गानि युक्त अतलेल्या त्याच्या आवासस्थानांन मी बोलवितो. असा हा अग्नी आमच्या सर्व आपत्तींचा समूह नाश करणारा होवो आणि प्रकाशयुक्त तो अग्नी आमचे सर्वेस्त्र अपराध क्षमा करणारा होऊन प्रमुख अशा ब्रह्महत्यादि पातकांतूनही तारक होवो ॥ २८ ॥

I invoke the fire, the valient who is capable of vanquishing all the enemy's armies, who is great and is surrounded by many attendants. He was able to destroy all our calamities. Let that brilliant fire forgive us for our sins and help us cross the ocean of superabounding sins of the nature of Brahmahatya (ब्रह्महत्या) etc. -/28/-

प्रत्नोषि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।
स्वां चाग्ने तनुवै पिप्रयस्वास्मभ्यं च सौभगमायजस्व ॥२९॥

ಪ್ರತ್ನೋಷಿ ಕಮೀಡ್ಯೋ ಅಧ್ವರೇಷು ಸನಾಚ್ಚ ಹೋತಾ ನವ್ಯಶ್ಚ
ಸತ್ಸಿ । ಸ್ವಾಂ ಚಾಗ್ನೇ ತನುವಂ ಪಿಪ್ರಯಸ್ವಾ ಸ್ಮಭ್ಯಂ ಚ
ಸೌಭಗಮಾಯಜಸ್ವ ॥೨೯॥

ಎಂಬ ೨೯ನೇ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ:—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಯಜ್ಞ
ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥವನಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ಎಸಾರಗೊಳಿಸುವೆ. ಕರ್ಮ
ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವನಾದಾಗ್ಯೂ ಹೋಮನಿಷ್ಪಾದಕನಾಗಿ ಹಾಗೂ
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾದಾಗ್ಯೂ ಯಾಗದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥವನಾಗಿರುವಿ
ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಸಹ ಅಸ್ಮದೀಯ
ಹವಿದ್ರ್ವ್ಯದ್ವಾರಾ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ
ಮಂಗಲಕರವಾದ ಛಾಗ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವಪರಿಯಿಂದ ಕೊಡುವಂಥವನಾಗು.
॥ ೨೯ ॥

भावार्थ:—हे अग्ने, तू यज्ञांत स्तुती केली जाणारा होऊन सुखाचा
विस्तार करतोस, कर्मफलाचा दाता असलास तरी होमनिष्पादक असे
तसेंच स्तुती करून घेत असलास तरी यागदेशांत राहणारा आहेस.
म्हणून हे अग्ने, तुझा देहसुद्धां आमच्या हविर्द्रव्यद्वारा संतोषित करून
बेऊन आमच्याकरितां मंगलकर असे भाग्य सर्वतोपरि देणारा हो ॥ २९ ॥

Oh! Agni! you by being extolled in yagnas widen the scope of happiness and prosperity. Though a bestower of the fruits of action, you are the cause of the sacrificial fire and though extolled, are the witness in the Yagadesh

(यागदेश) So. Oh! Fire! Appease your body with the sacrificial offerings of ours and bless us with all prosperity in all manner. -/29/-.

गोभिर्जुष्टमयुजो निषिक्तं तवेन्द्र विष्णोरनुसंचरेम । नाकस्य
पृष्टमभि संवसानो वैष्णवीं लोक इहमादयन्ताम् ॥३०॥

ಗೋಭಿರ್ಜುಷ್ಟಮಯುಜೋ ನಿಷಿಕ್ತಂ ತವೇನ್ದ್ರ ವಿಷ್ಣೋರನು
ಸಂವಸಾನೋ ವೈಷ್ಣವೀಂ ಲೋಕ ಇಹಮಾದಯನ್ತಾಮ್ ॥೩೦॥

ಎಂಬ ೩೦ನೇ ಮಂತ್ರದ ಸಾರಾಂಶ:—ಎಲ್ಲಾ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಕ ನಾಗಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪತಾಪಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರನೇ, ನಾವು ಗೋವುಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಮೃತಧಾರಾಭಿಷೇಕದಿಂದಂಟಾಗುವ ಮಹಾ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯರಂತೆ ಸೇವಕರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಹ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣು ಸಂಬಂಧಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ನನ್ನನ್ನು ಅನೇಕತ ಫಲದಾನಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವಂಥವರಾಗಲಿ. ॥ ೩೦ ॥

समस्त यागांतही व्यापक अयुन समस्त पापतापानी रहित असलेल्या हे इंद्रा, आम्ही गाईनी सेवन केलेल्या अमृतधाराभिषेकाने उत्पन्न झालेल्या महद्भाग्याला उद्देशून तुझ्या भृत्याप्रमाणे सेवक होऊन आहोत आणि भूलोकांत व तसेच स्वर्गलोकांत वास करून असणाऱ्या सर्व देवता या भूलोकांतच राहून, विष्णूची भक्ती करणाऱ्या मला अपेक्षित फलदानांनी संतोषित करोत ॥ ३० ॥

Oh! Indra, who is pervading all sacrifices and devoid of all sins and adversity! We are like your attendants, being desirous of all that is propitious, accepted by the cows and which is had if one were to be bathed by the

हा मंत्र तैत्तिरीय ब्राह्मणाच्या द्वितीय काण्डगत चतुर्थ प्रपाठकाच्या सहाव्या अनुवाकातील ३१ वा ऋक् आहे.

भावार्थ :—उदकच निमित्त करून उत्पन्न झालेला समस्त वस्तुचतु-
दाय विविध नामोपाधीने असंख्य भेदांना निर्माण करणारी असून शब्दब्रह्म-
स्वरूपिणी, शुक्लवर्ण असलेली अशी सरस्वतीदेवी, अभिधेयभूत सत्त्व
जगताला आपल्या शब्दांनी परिच्छेद करिणारी होते व सृष्टीच्या आरंभो
सलिलसदृश असलेल्या वर्ण, पद, वाक्यादिकांना उत्पन्न करणारी होऊन
शब्दोत्पादक झाली. जेते प्रथमतः प्रणवस्वरूपांनी एकपदी होऊन
ब्रह्माच्या मुखाद्वारे बाहेर आली नंतर व्याहृति आणि सावित्री (गायत्री)
रूपाने द्विपदी, वेदचतुष्टय रूपाने चतुष्पदी, वेदांची सहा अंगे, पुण्य व
धर्मशास्त्र यांनी त्रैलोक्य पदाष्टक, नंतर मीमांसा, न्याय, योग, पंचरात्र,
पाशुपत, आयुर्वेद, धनुर्वेद गंधर्ववेद यांनी नवपदी व शेवटी अनंत
वाक्यसमुदायांनी अनंतविधरूपी होऊन वाग्देवी संपन्न झाली.

This is the 31st mantra in the VI अनुवाक in the IV chapter of तैत्तिरीय ब्राह्मण — second part.

The Goddess सरस्वती clad in pure white, who appears in the form of sound principle (शब्दब्रह्म स्वरूपी) diversifies the otherwise unified form of Universe entirely owing its existence to water by multiplying the forms and limiting them by their respective names with her own power of limitation and expansion. At the beginning of creation She created the letters, words and sentences and intoned them in the following manner:

At first she emanated from the mouth of Brahma and appeared in the form of mono-syllable (प्रणव) the एकपद-
Later, as व्याहृति and सावित्री. She became द्विपद, चतुष्पद, in the form of four Vedas. पदाष्टक in the form of six ved-
angas (वेदांग) Purana and Dharmashastra; she later appeared as नवपदात्मक in the form of मीमांसा, न्याय, सांख्य, योग, पंचरात्र,
पाशुपत, आयुर्वेद, धनुर्वेद, गंधर्ववेद and last of all in innumerable forms of words and sentences. -/31/-

कात्यायनाय विद्महे कन्याकुमारि धीमहि ।
तन्नो दुर्गिः प्रचोदयात् ॥ ३२ ॥

कात्यायनाय विद्महे कन्याकुमारी धीमहि ।
तन्नो दुर्गिः प्रचोदयात् ॥३२॥

ಎಂಬ ೩೨ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾವಾರ್ಥ:—ಈ ಮಂತ್ರವು ಶೈಕ್ಷಿಣೀಯಾರಣ್ಯಕದ ದಶಮ ಪ್ರಪಾಠಕದಲ್ಲಿ ೧ನೇ ಅನುವಾಕವಲ್ಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪಠವಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೃಗಚರ್ಮಧಾರಿಯಾದ ಹರನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆದಿಶಕ್ತಿಯಾದ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ದೇವಿಯು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಗಳ ಪ್ರೇರಕಳಾಗುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಥವಾ ಹೇ ಕೃಮವತಿಯೇ, ನೀನು ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೆಂಬ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಾವು ಹಗಲಿರುಳೂ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಆ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವಂಥವಾಗಲಿ. || ೩೨ ||

हा मंत्र तैतिरीयारण्यकाच्या दशम प्रपाठकांत पहिल्या अनुवाकांत आहे ह्याचा आदिशक्तिच्या प्रार्थनेत उपयोग केला जातो.

मावार्थ:—मृगचर्म धारण केलेल्या हराचाच आश्रय करून असलेली आदिशक्तीरूप कात्यायनीदेवी आमच्या बुद्धिवृत्तींना प्रेरक असल्याकारणाने विच्य! स्वरूपास उद्देशून आम्ही प्यान करतो अथवा हे हैमवती देवी, तू हरिहर ब्रह्मादिकांकडून आराधित आहेस असे आम्ही समजतो आणि याप्रमाणे समजून आम्ही अहोरात्र तुझे प्यान करतो. अशा प्रकारची ती दुर्गादेवी आमच्या बुद्धिवृत्तींना प्रेरक होवो || ३२ ||

This mantra is in the I अनुवाक of the X Chapter in तैतिरीयारण्यक. This is made use of in the prayer of आदिशक्ति. We meditate over Her who appears as the form of other-wise formless Hara (ईश्वर) clad in tiger skin, and is dependent on Him; who is the आदिशक्ति (The power of cogmi-

tion by which the form of Shiva is comprehended and known as the आदिशक्ति is referred to here). Or Oh! daughter of हिमालय, we understand that you are worshipped by the three Gods हरि, हर, ब्रह्म (Destroyer, preserver and creator) and we meditate over you day and night. Let that दुर्गादेवी kindle our intelligence. -/32/-

सहस्रपरमादेवी शतमूला शतांकुरा ।

सर्वं हरतु मे पापं दूर्वा दुःस्वप्ननाशिनी ॥ ३३ ॥

सहस्रपरमादेवೀ शतमूला शतांकुरा । सर्वगं

हरतु मे पापं दूर्वा दुःस्वप्न नाशिनी ॥३३॥

ಎಂಬ ೩೩ನೇ ಮಂತ್ರದ ಛಾಂದಸ್ :—ಪಾವನಜೇತುಗಳಾದ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು ಅಸಂಖ್ಯ ಬೇರುಗಳೂ ಇರುವಂಥ ಹಾಗೂ ದುಃಸ್ವಪ್ನ ಸೂಚಿತ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವಂಥವಳಾದ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪಿ ಛಾಂದಸ್‌ಭಿಮಾನಿನಿ ದೇವತೆಯು ನನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹರಣಮಾಡಿ ॥೩೩॥

भाशार्थः :—पावन हेतु असलेली सहस्रावधि द्रव्यापिष्ठां उत्कृष्ट असून असंख्य पाळें, अंकुर असलेली आणि दुःस्वप्नस्वप्नित अनिष्टांचा नाश करणारी प्रकाशस्वरूपी दूर्वाभिमानिनी देवता माझीं पापें हरण करे ॥ ३३ ॥

Let the Goddess, the presiding diety of दूर्वा grass having innumerable sanctifying properties, with countless roots and offshoots and in the same manner dispeller of all evil like the bad dreams, may likewise remove my sins. -/33/-

काण्डाकाण्डात्प्रोहन्ती परुषः परुषः परि ।

एवानो दूर्वं प्रतनुसहस्रेण शृतेन च ॥ ३४ ॥

ಕಾಣ್ಡಾತ್ಕಾಣ್ಡಾತ್ಪ್ರೋಹನ್ತೀ ಪರುಷಃ ಪರುಷಃ ಪರಿ ।

ಎವಾನೋ ದೂರ್ವೇ ಪ್ರತನುಸಹಸ್ರೇಣ ಶೃತೇನ ಚ ॥೩೪॥

ಎಂಬ ೨೦ನೇ ಮಂತ್ರಾರ್ಥ :—ಸಕಲ ದುರಿತಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಿಸುವಂಥವ
 ಫಾದ ಹೇ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯೇ, ಹ್ಯಾಗೆ ನೀನು ಸಂಧಿಸಂಧಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ
 ಬೆಳೆದು ನಿನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವಿಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು
 ಶತಾಧಿಕ, ಸಹಸ್ರಾಧಿಕ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದ್ಯನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ
 ವಾಗುವಂತೆ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವಂಥವಳಾಗು || ೨೪ ||

भावाय :—सकल दुरितांचे निर्मूलन करणारी अशी, हे दुर्गादेवी,
 न्याप्रमाणे तू सांख्यासांख्यापासून उत्पन्न होऊन व वृद्धिगत होऊन तुझा
 बंधविस्तार करतेस त्याचप्रमाणे आम्हांस शताधिक, सहस्राधिक, पुत्रपौत्राद्य-
 नेक प्रकारांनी सर्वोत्कृष्ट होईल अशी करणारी होशील त्याप्रमाणे विस्तार
 करविती हो || २४ ||

Oh! Durva Devi! the remover of all our sins, just as
 you grow in abundance, bless us also with large families
 with children and grand children and all round prosperity
 by hundred and even thousand folds. -/34/-

या शतेन प्रतनोपि सहस्रेण विरोहसि ।

तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् ॥ ३५ ॥

ಯಾ ಶತೇನ ಪ್ರತನೋಪಿ ಸಹಸ್ರೇಣ ವಿರೋಹಸಿ

ತಸ್ಯಾಸ್ತೇ ದೇವೀಷ್ಟಕೇ ವಿಧೇಮ ಹವಿಷಾ ವಯಮ್ ||೩೫||

ಎಂಬ ೨೧ನೇ ಮಂತ್ರದ ಛಾಂದಸ್ :—ವಿಶಂಕ (ಹೊಂಬಣ್ಣ) ಕಾಂತಿಯಿಂದ
 ಬೆಳೆಗುವಂಥವಳಾಗಿ ಇಷ್ಟಮಂತ್ರದ್ವಾರಾ ಭಕ್ತರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕಂಥವ
 ಫಾದ ಹೇ ದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಸಂಧಿಸಂಧಿಗಳಿಂದ ಶತಾಧಿಕ ಸಹಸ್ರಾಧಿಕವಾಗಿ
 ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವಿ. ಅಂಥವಳಾದ ನಿನ್ನ ಪಂಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಹವಿದ್ರವ
 ಸಮರ್ಪಣದ್ವಾರಾ ನಾವು ಮಾಡುವೆವು. || ೨೫ ||

भावाय :—पिबळट कांतीने झळकणारी असून, इष्टमंत्रद्वारा
 मत्तंक्रडून स्तुती केली जाणाऱ्या, हे देवी, तू सांख्यासांख्यातून शताधिक,
 सहस्राधिकरूपाने उत्पन्न होऊन वृद्धिगत होणारी आहेस अशा प्रकारे
 असणाऱ्या तुझी परिचर्या हविर्द्रव्यसमर्पणद्वारा आम्ही करतो || ३५ ||

Oh! Durva Devi! shining like a primrose and worthy of being praised by devotees through choicest incantations, you appear and grow in hundreds and thousands. We offer thee services through ceremonial offerings. -/35/-

अथक्रान्ते रथक्रान्ते विष्णुक्रांते वृमुन्धरा ।
शिरसा धारविश्रामि रक्षस्व मां पदे पदे ॥ ३६ ॥

ಅಶ್ವಕ್ರಾಂತೇ ರಥಕ್ರಾಂತೇ ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತೇ ವೃಮುನ್ಧರಾ
ಶಿರಸಾ ಧಾರಯಿಷ್ಯಾಮಿ ರಕ್ಷಸ್ವ ಮಾಂ ಪದೇ ಪದೇ ॥೩೬॥

ಎಂಬ ೩೬ನೇ ಮಂತ್ರದ ಧಾರವಾರ್ಥ:- ಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಶ್ವರಥ ಮತ್ತು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರೂಪಿ ವಿಷ್ಣುಪರಮಾತ್ಮನ ಚರಣಸ್ಪರ್ಶಗಳಿಂದ ಪೂತವಾಗಿ ಸುವರ್ಣಾದಿ ಧನವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥವೇ ಭೂದೇವಿಯೇ, ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆಕವಿಂಥ ಧಾರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಪಾಲಿಸುವಂಥವಾಗು. ॥ ೩೬ ॥

भावार्थः—शुद्धीला कारण असलेला अश्वरथ आणि त्रिविक्रमरूपी परमात्म्याच्या चरणस्पर्शाने पवित्र होऊन मुक्तादि धन धारण करणाऱ्या हे भूदेवी, तुला मी मस्तकावर धारण करून घेतो. मला पुनःपुनः रक्षण करणारी हो ॥ ३६ ॥

Oh! Mother Earth! I prostrate before you, sanctified as you are by the touch of the feet of Lord Vishnu, also called अश्वरथ and त्रिविक्रम and are endowed with abundant wealth like gold etc. Protect me over and over again. -/36/-

स्वस्ति साम्राज्यं भोज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं
महाराज्यमाधिपत्यमद्रं समन्तपर्यायीस्यात्सर्वभौमसार्वा-
युष आन्तादापरार्धात् ।

पृथिव्यै समुद्रपर्यंता या एकराळिति ॥ ३७ ॥

स्युस्ति, साम्राज्यं, भूराज्यं, स्वाराज्यं, वृराज्यं, पार
 मेश्वरं, राज्यं, महाराज्यमाधिपत्यमयं समन्त
 पर्यायैसात्प्रवर्धमानसार्वायुष आन्तदापरा
 र्धात् । पृथिव्यै समुद्र, पर्यन्तया एव
 राजीति ॥३२॥

ಎಂಬ ೩೨ನೇ ಮಂತ್ರವ ಸಾರಾಂಶ :—ಓಂಕಾರ ಪದವಾಚ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನು
 ಯಾವತ್ತೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮಂಗಲವನ್ನಂಟುಮಾಡಲಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ
 ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ
 ರುವ ಐಹಿಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವುಳ್ಳ ಇತರರ
 ಕ್ಕಿಂತ ಸರ್ವಾಧಿಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೊಪ ವಾರಲೌಕಿಕ ಐಶ್ವರ್ಯ
 ವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರತೀರ ಪರ್ಯಂತವಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನೂ
 ಹಾಗೂ ಪರಾರ್ಥಸಂಖ್ಯೆ ಪರಿಮಿತಕಾಲದ ತನಕ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಯುರ್ಮಾ
 ನವನ್ನೂ ನಮಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಲಿ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರವಲಯಾಂಕಿತ ವೃತ್ತಿಯ
 ಅರಸನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಲಿ. ॥ ೩೨ ॥

हा मंत्र ऋग्वेदाच्या ब्राह्मण भागात आला आहे.

भावार्थ :—ॐकारपदवाच्य परमात्मा समस्त प्राण्यांचे मंगल करो,
 धर्माने रक्षण केले जाणारे, भोगसामग्रीने समृद्ध असलेले स्वतंत्ररूपाने
 असलेले ऐहिक राज्य आणि स्वतंत्र असलेले स्वामित्व, इतरापेक्षा सर्वा-
 धिक असलेले ब्रह्मलोकप्राप्तिरूप पारलौकिक ऐश्वर्य आणि समुद्राच्या पैल-
 वीरापर्यंत असलेले सार्वभौमत्व तसेच परार्थसंख्यापरिमितकालपर्यंत संपूर्ण
 आयुर्मान, तो आम्हाला देण्याची कृपा करो, आणि समुद्रवेष्टित पृथ्वील
 राजा एकच असो ॥ ३० ॥

This mantra appears in the ऋग्वेद ब्राह्मण.

May the परमात्मन् symbolised by ॐ promote the well being of all. May He bless us with material sovereignty, guarded religiously, blessed with affluence and independence. Similarly may he bless us with heavenly wealth like the acquisition of Brahma Loka, independent and supreme, and with sovereignty over vast expanse extending beyond the seven seas and a life unto eternity. May the Earth (पृथिवी) limited by the seas have one ruler only.
-/37/-

तदप्यपेःश्रोकोऽभिगीतो मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्या-
वसन्तूहे । आवीक्षितस्यकामप्रेर्विश्वेदेवाः सभासद् इति ३८

ತದಪ್ಯಪೇಃಶ್ಲೋಕೋಽಭಿಗೀತೋ ಮರುತಃ ಪರಿ ವೇಷ್ಠಾರೋ
ಮರುತ್ತಸ್ಯಾವಸನ್ತುಹೇ । ಆವೀಕ್ಷಿತಸ್ಯಕಾಮ ಪ್ರೇರ್ವಿಶ್ವೇ
ದೇವಾಃ ಸಭಾಸದ ಇತಿ ॥೩೮॥

ಎಂಬ ೩೮ನೇ ಮಂತ್ರದ ಛಾಂದೋಸ್ಥಿತಿ :—ಈ ಬಗ್ಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಮರುತ್ತನೆಂಬ ಅರಸನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕದ ವರ್ಣನೆಯ ಮುಂದಿನ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾರೆನಂತೆ:—ಮರುತ್ತನೆಂಬ ಅರಸನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತನು ಮಕ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭೋಜನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಿವೇಷಕರಾಗಿಯೂ (ಬಡಿಸುವವರಾಗಿಯೂ) ಮತ್ತು ಸರ್ವಾಭಿಷ್ಠ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಅವಿಕ್ಷಿತಿಯ ಶ್ರುತನಾದ ಮರುತ್ತರಾಜನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳು ಸಭಾಸದರಾಗಿ ವ್ಯರು. ॥ ೩೮ ॥

भावार्थ :—ह्याविषयी दृष्टांतरूपाने मरुत् नांवाच्या राजाच्या राज्या-
मिपेकवर्णनांत पुढील वर्णन नमूद केले आहे. मरुत् नामक राजाच्या
राज्यदृष्टांत मरुत् नामक देवता मोत्रनसमयी वाढपी होती आणि सर्वाभि-
षुंषन्न असलेला अवीक्षिताचा पुत्र मरुत् राजा, याच्या समेत समस्त देवता
सभासद होत्या ॥ ३८ ॥

The following record of the description of King Marutta's coronation is cited as an example. In king Marutta's palace all the मरुत् Gods used to serve at the banquets and all the Gods were courtiers in the court of King Marutta, the son of अविश्वित् a personification of fulfilment of all desires. -/38/-

संसृष्टं धनमुभयं समाकृतयस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासोऽपनिलयंताम् ३९.
 संसृष्टं धनमुभयं समाकृतयस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 वरुणश्च मन्युः । भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः
 पराजितासोऽपनिलयंताम् ॥ ३९ ॥

५० ३९ನೇ ಮಂತ್ರಾರ್ಥ :—ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಗಳಿಸಿದ ಅನಿಭಕ್ತವಾದ ಸ್ಥಿರಚರಾತ್ಮಕ—ಉಭಯವಿಧವಾಗಿದ್ದ ಧನವನ್ನು ವರುಣನೂ ಮತ್ತು ಮನ್ಯು ದೇವತೆಯೂ ಕೊಡಲಿ. ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧೀಶಿಗೊಂಡು ಪರಾಜಿತರಾಗಲಿ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಲಿ. ॥ ३९ ॥

भावार्थ :—न्यायाने संपादन केलेले अविभक्त स्थिरचरात्मक उभयविध धन वरुण आणि मन्यु देवता देणारे होवोत तसेच आमचे शत्रु हृदयांत भयभीत होऊन व पराजित होऊन अदृश्य होवोत ॥ ३९ ॥

May the Gods वरुण and मन्यु, give us indivisible wealth, justly acquired, both moveable and immovable. Similarly, may our enemies getting scared and vanquished, disappear. -/39/-

स्वस्ति मन्त्रार्थाः सत्याः सन्तु, चतुःसागरपर्यन्तं
 गोब्राह्मणेभ्यः शुभं भवतु, राजा धार्मिको भवतु, सर्वे
 जनाः सुखिनो भवन्तु, विश्वात्मकश्रीभवानीशङ्कराय नमः
 वेदोक्त मन्त्रपुष्पाञ्जलिं समर्पयामि ॥ ॐ ॥ ४० ॥

ಸ್ವಸ್ತಿ ಮನ್ತ್ರಾರ್ಥಾಃ ಸತ್ಯಾಃ ಸನ್ತು, ಚತುಃಸಾಗರ ಪರ್ಯಂತ್ರಂ
 ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಶುಭಂ ಭವತು, ರಾಜಾ ಧಾರ್ಮಿಕೋ
 ಭವತು, ಸರ್ವೇ ಜನಾಃ ಸುಖಿನೋ ಭವಂತು, ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕ
 ಶ್ರೀಭವಾನೀ ಶಚ್ಚರಾಯ ನಮಃ ವೇದೋಕ್ತ ಮನ್ತ್ರಪುಷ್ಪಾಂಗ್ಲಿಂ
 ಸಘುರ್ಪಯಾಮಿ || ೬೦ || ೪೦||

ಎಂಬ ೪೦ನೇ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಃ—ಶುಭವಾಗಲಿ, ಮಂತ್ರಾರ್ಥಗಳು ನಿಜವಾಗಲಿ
 ಸಫಲವಾಗಲಿ. ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರ ಪರ್ಯಂತ ವಾಸಿಸುವ ಗೋವುಗಳಿಗೂ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ. ಆರಸನು ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಲಿ. ಎಲ್ಲಾ
 ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಖಿಗಳಾಗಲಿ. ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀ ಭವಾನಿಕಂಠರನಿಗೆ
 ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ. ಆತನಗೋಷ್ಠರ ವೇದೋಕ್ತ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಾಂಗ್ಲಿಯನ್ನು
 ಹಿಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೬೦ ||

भावार्थः—मंगल होवो, मंत्रांचे अर्थ सत्यरूपाने असोत. चारी
 समुद्रांपर्यंत वास करून असलेल्या गोब्राह्मणांचे कल्याण होवो. राजा धार्मिक
 होवो । समस्त प्रजा सुखी होवो, विश्वात्मक अशा श्रीभवानीशंकराख
 नमस्कार असो, व त्यांच्यासाठी वेदोक्त मंत्रपुष्पांजलि समर्पण करतो ॥ ४० ॥

May goodness prevail! May the cattle, and the seekers
 (गोब्राह्मण) live happily within the domain of four seas. May
 the king be virtuous and may his subjects be happy.

Obeisance unto the Omnipresent Shree Bhavani Shanker.
 Unto Him I offer these Vedic mantras in the form of
 floral tribute. -/40/-

ಕಾಮಾದಿಸರ್ಪವ್ರಜಗಾರುಡಾಭ್ಯಾಂ
ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಧೃತಿಪ್ರದಾಭ್ಯಾಮ್ ।
ಬೋಧಪ್ರದಾಭ್ಯಾಂಧೃತಮೋಕ್ಷದಾಭ್ಯಾಂ
ನಮೋನಮಃ ಶ್ರೀಗುರುಪಾದುಕ್ತಾಭ್ಯಾಮ್ ॥

ಕಾಮಾದಿಸರ್ಪವ್ರಜಗಾರುಡಾಭ್ಯಾಂ
ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಧೃತಿಪ್ರದಾಭ್ಯಾಮ್ ।
ಬೋಧಪ್ರದಾಭ್ಯಾಂಧೃತಮೋಕ್ಷದಾಭ್ಯಾಂ
ನಮೋ ನಮಃ ಶ್ರೀಗುರುಪಾದುಕ್ತಾಭ್ಯಾಮ್ ॥

ಗಣೇಶಗುರುವಾಕ್ಮದೇವೀಪ್ರಕಾಶಾಃ ಕೃತಿಃ ಕೃತಾ ।
ತಯಾ ಪ್ರೀಣಾತ್ರ ಮಗವಾನ್ ವಿಷಾತ್ಮಾ ಭೀಹರಿಃ ಸದಾ

ಗಣೇಶಗುರುವಾಗ್ಮದೇವೀಪ್ರಕಾಶಾಃ ಕೃತಿಃ ಕೃತಾ ।
ತಯಾ ಪ್ರೀಣಾತ್ರ ಮಗವಾನ್ ವಿಷಾತ್ಮಾ ಭೀಹರಿಃ ಸದಾ ॥

OUR AVAILABLE CHITRAPUR MATH PUBLICATIONS

	Rs.
1. Atha Devatarchanavidhi (Sanskrit) 1896 – Reprinted in 1999	25.00
2. Shri Chitrapur Guruparampara Charitra (Marathi) by Smt. Umabai Aroor, Reprinted in 1995.	200.00
3. Pandava Gita (English) by V. Rajagopal Bhat (An anthology of prayers from Mahabharat & Puranas)	10.00
4. Sadguru Bodhamrit (English), by V. Rajagopal Bhat. (Gleanings of Upadeshas from our Revered Sadgurus)	10.00
5. Pancharatna Haripaath (Marathi & English) by V. Rajagopal Bhat (A treatise on Bhakti with collection of choice Devotional songs from the five gems of Maharashtra i.e. Nivriti Jnanadev, Ekanath, Namdev and Tukaram).	10.00
6. Saarth Shri Shankaranarayan Geetam (Konkani & Kannada) (by Gulvady Bhavanishanker Shastri).	5.00
7. Saarth Shivanand Lahari (Sanskrit, Konkani)	5.00
8. Guru Geetamrta. (Gleanings from Guru Geeta).	25.00
9. Shri. Chitrapur Nityapath (Sanskrit)	25.00
10. Anandabodhamrita (Konkani)	25.00
11. Manache Shloka (Marathi, Kannada & English) Reprint 2000 by H. Shankar Rao.	20.00
12. Parijnana Bodhamrita (30 discourses on Shrimad Bhagvata by P. P. Parijnanashram Swamiji)	40.00

PUBLICATIONS FROM SHRI ANANDASHRAM.

KHAR, MUMBAI.

Shree Chitrapur Guruparampara (English) by Amembal Sunder Rao.	25.00
Chitrapur Saraswat Temples & Shrines by Ugran Sunder Rao.	40.00

